HOTUBA YA WAZIRI WA KILIMO CHAKULA NA USHIRIKA, MHE. MHANDISI CHRISTOPHER KAJORO CHIZA (MB.) KUHUSU MAKADIRIO YA MATUMIZI YA FEDHA YA WIZARA YA KILIMO CHAKULA NA USHIRIKA KWA MWAKA 2014/2015

1.0 UTANGULIZI

1. Mheshimiwa Spika, naomba kutoa hoja kwamba Bunge lako Tukufu baada ya kuzingatia taarifa iliyowasilishwa hapa Bungeni leo na Mwenyekiti wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Kilimo Maji na Mifugo inayohusu Wizara ya Kilimo Chakula na Ushirika, sasa lijadili na kukubali kupitisha Makadirio ya Matumizi ya Kawaida na ya Maendeleo ya Wizara ya Kilimo Chakula na Ushirika kwa mwaka 2014/2015.

2. Mheshimiwa Spika, awali ya yote ninamshukuru Mwenyezi Mungu kwa kutuwezesha kufika siku ya leo tukiwa na afya njema ili tuweze kujadili bajeti hii kwa ajili ya maendeleo ya Watanzania ambao wengi wao ni wakulima.

3. Mheshimiwa Spika, napenda nichukue fursa hii kuwashukuru viongozi wetu wa ngazi za juu wa Serikali kwa kukipa kilimo msukumo mpya. Mheshimiwa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Dkt. Jakaya Mrisho Kikwete, amekuwa mstari wa mbele katika kusimamia utekelezaji wa nguzo kubwa ya dhana ya Kilimo Kwanza. Aidha, Mhe. Rais anasimamia na kutoa maelekezo moja kwa moja katika utekelezaji wa Mpango wa Matokeo Makubwa Sasa (BRN) katika Sekta ya Kilimo ili kuwezesha ushiriki wa Sekta za umma na binafsi katika kukuza kilimo.

4. Mheshimiwa Spika, napenda pia nitumie fursa hii kumpongeza Mhe Rais kwa kuanzisha mchakato wa kupata katiba mpya ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Kipekee namshukuru Mhe. Rais kwa kuteua wawakilishi wa wakulima kushiriki katika Bunge Maalum la Katiba lililoanza tarehe 18 Februari 2014. Ni matarajio yangu kwamba ushiriki wao utachangia kuipata katiba ambayo itaweka mazingira bora na endelevu yatakayojibu changamoto za wakulima na kutumia fursa zilizopo katika kukuza Sekta ya Kilimo.

5. Mheshimiwa Spika, napenda kumpongeza Makamu wa Rais, Mhe. Dkt. Mohamed Gharib Bilal ambaye pamoja na majukumu yake mengi amekuwa akitenga muda wa kutosha kufuatilia maendeleo ya Sekta ya Kilimo, ikiwemo kukagua na kuhamasisha shughuli za kilimo na kutoa maagizo mbalimbali kuhusu kilimo kinachozingatia utunzaji wa mazingira. Wizara yangu inaendelea kutekeleza maagizo hayo kwa kuandaa miongozo mbalimbali na mapendekezo yatakayowezesha kutungwa kwa Sheria ya Kusimamia Rasilimali za Kilimo. Aidha, Wizara yangu imeendelea kuhimiza Halmashauri zote nchini kutunga sheria ndogo za kuwafanya wadau wa kilimo kufanya shughuli zao katika namna ambayo inaleta mageuzi ya kilimo bila kuathiri mazingira.

6. Mheshimiwa Spika, napenda pia kutumia fursa hii kumpongeza Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Mhe. Mizengo Kayanza Peter Pinda (Mb.) kwa kusisitiza umuhimu wa kuendeleza kilimo cha kisasa, kibiashara na chenye tija. Aidha Mhe. Waziri Mkuu

(almaarufu mtoto wa mkulima) amekuwa mfano wa kuigwa katika kuhimiza kilimo cha kisasa kwa vitendo, ambapo mashamba yake yamekuwa yakitumika kama mashamba darasa. Vilevile, napenda kumshukuru Mhe. Waziri Mkuu kwa kutumia sehemu ya muda wake kufuatilia changamoto nyingi wanazozipata wakulima ikiwemo migogoro ya makundi mbalimbali katika Sekta ya Kilimo na kuipatia ufumbuzi.

7. Mheshimiwa Spika, napenda kuchukua fursa hii kuwapongeza na kuwashukuru wajumbe wa Kamati ya Bunge ya Kudumu ya Kilimo Maji na Mifugo chini ya Mwenyekiti wake Mheshimiwa Profesa Peter Mahamud Msolla, Mbunge wa Kilolo, kwa ushauri, maoni na ushirikiano mkubwa walioutoa wakati wa maandalizi ya bajeti ya Wizara yangu kwa mwaka 2014/2015 bila kuchoka. Pia naishukuru Kamati kwa kuipokea na kuifanyia uchambuzi wa kina taarifa ya utekelezaji ya Wizara yangu ya mwaka 2013/2014 na makadirio ya mapato na matumizi ya mwaka 2014/2015 katika vikao vyake vilivyofanyika jijini Dar es Salaam tarehe 29 Aprili, 2014, na tarehe 01 na 03 Mei 2014. Napenda kuihakikishia Kamati pamoja na Bunge lako Tukufu kwamba, maoni, ushauri na mapendekezo yaliyotolewa yamezingatiwa katika bajeti hii.

8. Mheshimiwa Spika, natoa shukrani na pongezi za pekee kwa wananchi wa Jimbo langu la Buyungu kwa ushirikiano wanaoendelea kunipa katika kipindi chote cha kuwawakilisha hapa Bungeni. Nawapongeza kwa juhudi wanazofanya katika kujiletea maendeleo yao ya kilimo hususan kilimo cha kahawa, mpunga, alizeti n.k. Pia nawashukuru kwa uvumilivu wao wanaponikosa ninapokuwa nje ya Jimbo nikitimiza majukumu mengine ya kitaifa. Kipekee nawapongeza kwa kuwa kwa miaka mingi wamekuwa wakizalisha chakula cha kujitosheleza na kuuza ziada. Nataka pia niwapongeze, na kwa niaba yao, nimshukuru Mhe. Rais kwa kuwasogezea karibu huduma za Serikali kwa kuwapatia Wilaya na Halmashauri mpya ya Kakonko.

9. Mheshimiwa Spika, nampongeza Waziri Mkuu, Mhe. Mizengo Kayanza Peter Pinda (Mb.) kwa hotuba yake ambayo ilielezea kwa muhtasari hali ya kilimo chetu ilivyo kwa hivi sasa na mwelekeo kwa mwaka ujao. Aidha, nawashukuru Waheshimiwa Wabunge waliotumia mijadala hiyo kutoa michango ya namna ya kuendeleza Sekta ya Kilimo. Wizara yangu imezingatia mawazo yote yaliyotolewa na Waheshimiwa Wabunge.

10. Mheshimiwa Spika, mwaka 2013/2014 Bunge lako tukufu lilipata msiba wa kuondokewa na Mheshimiwa William Augustao Mgimwa aliyekuwa Waziri wa Fedha na Mbunge wa Kalenga, Mheshimiwa Saidi Bwanamdogo Mbunge wa Chalinze na Mheshimiwa Salum Hemedi Khamisi Mbunge wa Chambani. Nawapa pole ndugu, jamaa na marafiki wa marehemu hao, Mwenyezi Mungu aziweke mahali pema peponi roho za marehemu hao.

11. Mheshimiwa Spika, napenda kumpongeza Mhe. Dkt Asha Rose Migiro kwa kuteuliwa na Mheshimiwa Dkt Jakaya Mrisho Kikwete kuwa Mbunge na kisha kuteuliwa kuwa Waziri wa Katiba na Sheria. Nawapongeza pia wote walioteuliwa kuwa Mawaziri na Naibu Mawaziri, akiwemo Mhe. Godfrey Weston Zambi (Mb), Naibu Waziri wa Kilimo Chakula na Ushirika. Napenda pia kuchukua fursa hii kuwapongeza Mhe. Ridhiwani Jakaya Kikwete kwa kuchaguliwa kuwa Mbunge wa Jimbo la Chalinze, Mhe. Godfrey William Mgimwa kuwa Mbunge wa Jimbo la Kalenga na Mhe. Yussuf Salim Hussein kuwa Mbunge wa Jimbo la Chambani. Naahidi kushirikiana nao katika kuiletea nchi yetu maendeleo.

2.0 HALI YA KILIMO NA USHIRIKA

2.1 Hali ya Kilimo

12. Mheshimiwa Spika, kilimo ni moja ya Sekta muhimu katika uchumi na maendeleo ya nchi yetu kwa kuwa inatoa ajira kwa asilimia 74 ya Watanzania na inachangia zaidi ya asilimia 100 ya chakula kinachopatikana nchini kwa miaka yenye mvua za kutosha. Katika mwaka 2013, Sekta ya Kilimo ilichangia asilimia 24.7 ya Pato la Taifa ikilinganishwa na asilimia 24.8 mwaka 2012. Mchango mkubwa katika Pato la Taifa ulitokana na shughuli za huduma ambazo zilichangia asilimia 44.3 ikifuatiwa na Sekta ya Kilimo. Kwa kuwa asilimia kubwa ya Watanzania wanashiriki katika shughuli za kilimo, mchango huo kwa kiasi kikubwa utachangia katika kupunguza umaskini.

13. Mheshimiwa Spika, Pato la Taifa kwa mwaka 2013, kwa shughuli za kiuchumi za kilimo zinazojumuisha mazao, ufugaji, misitu na uwindaji limekua kwa asilimia 4.3 sawa na ilivyokuwa katika mwaka 2012. Katika ukuaji huo, mchango wa mazao ulikuwa asilimia 4.5 ikilinganishwa na asilimia 4.7 ya mwaka 2012. Katika kipindi hicho, uzalishaji wa mazao ya chakula, hususan nafaka uliongezeka kutoka tani milioni 6.7 mwaka 2012 hadi tani milioni 7.6 mwaka 2013 ikiwa ni sawa na ongezeko la asilimia 13.4. Aidha, uzalishaji wa mahindi uliongezeka kutoka tani milioni 5.1 mwaka 2012 hadi tani milioni 5.2 mwaka 2013 sawa na ongezeko la asilimia 2. Uzalishaji wa mchele uliongezeka kutoka tani milioni 1.2 mwaka 2012 hadi tani milioni 1.3 mwaka 2013 sawa na ongezeko la asilimia 11. Vilevile, uzalishaji wa mazao ya chakula yasiyo nafaka ulikuwa tani milioni 6.8. Uzalishaji huo wa mazao ya chakula wa tani milioni 12.1 katika mwaka 2013/2014 unaonesha kuwepo kwa ziada ya tani milioni 2.2 za chakula. Ongezeko hilo, ambalo limetokana na kuwepo kwa mvua za kutosha na juhudi za Serikali za kuboresha uzalishaji kwa kutoa ruzuku ya pembejeo kwa wakulima, limeleta utoshelevu wa chakula nchini kwa asilimia 118. Kilimo cha umwagiliaji kimechangia asilimia 24 katika utoshelevu huo. Aidha, utoshelevu huo umechangia kushuka kwa bei za vyakula na hivyo kuchangia kwa kiasi kikubwa katika kupunguza mfumuko wa bei za bidhaa kutoka asilimia 12.1 Januari, 2013, 9.8 Machi, 2013, hadi 6.1 Machi, 2014.

2.2 Hali ya Chakula

14. Mheshimiwa Spika, kwa ujumla hali ya upatikanaji wa chakula katika mwaka 2013/2014 nchini ilikuwa ya kuridhisha katika maeneo mengi ya nchi kufuatia mavuno mazuri ya msimu wa kilimo wa mwaka 2012/2013. Tathmini iliyofanyika mwezi Julai na Agosti, 2013, inaonyesha kuwa uzalishaji wa mazao ya chakula katika msimu wa kilimo wa 2012/2013 ulikuwa tani 14,383,845 zikiwemo tani 7,613,221 za nafaka na tani 6,770,624 za mazao yasiyo ya nafaka. Kiasi hicho cha chakula kikilinganishwa na mahitaji ya chakula ya tani 12,149,120 katika mwaka 2013/2014 kinaonyesha kuwepo kwa ziada ya tani 2,234,726 za chakula. Ziada hiyo ni pamoja na tani 354,015 za mahindi na tani 466,821 za mchele. Kutokana na hali hiyo, Taifa lilijitosheleza kwa chakula kwa asilimia 118. Pamoja na hali ya chakula kuwa ya kuridhisha, kulikuwa na baadhi ya maeneo yenye upungufu wa chakula kutokana na kutopatikana kwa mavuno ya vuli kufuatia mvua za vuli kutonyesha vizuri katika maeneo mengi yanayopata mvua hizo. Tathmini ya Kina ya Hali ya Chakula na Lishe iliyofanyika mwezi Oktoba/Novemba 2013 ilibaini kuwepo kwa jumla ya watu 828,063 walikuwa na upungufu wa tani 23,312 za chakula na tayari chakula hicho kimetolewa.

15. Mheshimiwa Spika, wakati wa kuanza msimu wa 2013/2014 Hifadhi ya Taifa ya Chakula (NFRA) ilikuwa na akiba ya nafaka tani **25,453.** Katika mwaka 2013/2014 NFRA ilinunua tani **219,377** na kufanya jumla ya akiba ya nafaka kuwa tani **244,830**, ambayo inaendelea kugawiwa kwenye maeneo yenye upungufu na taasisi za umma. Aidha, katika kipindi cha kuanzia Julai 2013 hadi Aprili 2014 NFRA imetoa jumla ya tani **32,711** ili kukabiliana na upungufu wa chakula. Tani **14,491** zimeuzwa kwa Shirika la Mpango wa Chakula Duniani (WFP) na tani **2,881** zimeuzwa kwa taasisi za umma. Hadi kufikia tarehe 02 Aprili 2014 akiba katika maghala yote ya NFRA ni tani **194,747** za nafaka.

16. Mheshimiwa Spika, kufuatia mwenendo wa hali ya mvua kuwa mzuri katika msimu wa 2013/2014 katika maeneo mengi ya nchi, kuna matarajio ya kupata mavuno mazuri ya mazao ya chakula katika msimu wa 2014/2015. Hata hivyo, hali halisi ya chakula itajulikana baada ya kufanya tathmini katika mwezi Juni 2014.

17. Mheshimiwa Spika, taarifa za awali zinaonesha kwamba mvua zimenyesha vizuri katika nchi nyingine za Afrika Mashariki, hali inayoashiria kuwepo kwa mavuno mazuri katika nchi hizo na hivyo kuwepo kwa uwezekano wa kupunguza soko la chakula kinachozalishwa nchini. Hali ikiwa hivyo, Serikali inawashauri wakulima na wafanyabiashara kutafuta masoko ndani na nje ya nchi. **Napenda kusisitiza kwamba Serikali haizuii uuzaji halali wa chakula cha ziada nje ya nchi.**

2.3 Hali ya Ushirika

18. Mheshimiwa Spika, kwa ujumla hali ya ushirika nchini imekuwa siyo ya kuridhisha na hivyo kusababisha wanaushirika na wananchi kwa ujumla kutokuwa na imani nao. Changamoto za ushirika ni pamoja na ukosefu wa mitaji, uongozi mbovu, ubadhirifu na upotevu wa fedha za wanachama, elimu duni ya ushirika miongoni mwa wanaushirika na udhaifu katika usimamizi wa maendeleo ya ushirika. Kutokana na hali hiyo, vyama vya ushirika vimeshindwa kutoa huduma zilizotarajiwa kwa wanachama wake na hivyo kukosa mvuto kwa wananchi wengine kujiunga.

19. Mheshimiwa Spika, ili kufufua ushirika, katika mwaka 2013/2014 Wizara yangu ilianza kuchukua hatua za muda mfupi na mrefu kukabiliana na matatizo hayo katika ushirika. Miongoni mwa hatua za muda mfupi zilizochukuliwa ni pamoja na kuimarisha ukaguzi na usimamizi wa vyama, ambapo Wizara imewapatia mafunzo Maafisa Ushirika 45 na kufanya ukaguzi katika vyama vya ushirika vya msingi 252 na vyama vikuu vitatu (3) katika mikoa ya Singida (47), Tabora (193) na Ruvuma (15). Hatua mbalimbali za kisheria zimeanza kuchukuliwa dhidi ya wote waliobainika kufanya ubadhirifu wa mali za vyama. Serikali imewavua madaraka Warajis Wasaidizi wa Mikoa watatu walioshindwa kutimiza wajibu wao na kuteua wapya. Aidha, viongozi wa Vyama waliofanya ubadhirifu wameamriwa kufidia hasara walizosababisha katika vyama vyao.

20. Mheshimiwa Spika, ili kuongeza ufanisi katika ukaguzi wa Vyama vya Ushirika Serikali inaendelea kujenga uwezo wa Shirika la Ukaguzi na Usimamizi wa Vyama vya Ushirika (COASCO) kwa kuteua Bodi Mpya ya Wakurugenzi na kuongeza idadi ya Wakaguzi 29. Aidha, Serikali imeanza kumtumia Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali (CAG) kufanya ukaguzi maalum katika Vyama vya Ushirika wa Tumbaku katika Mkoa wa Tabora ambavyo

vimedhaminiwa na Serikali kukopa kwenye mabenki. Matokeo ya ukaguzi huo unaoendelea yataiwezesha Serikali kuchukua hatua stahiki kwa wote watakaobainika kuhusika na ubadhirifu.

21. Mheshimiwa Spika, hatua nyingine zilizochukuliwa na Serikali dhidi ya wabadhirifu ni kuwafikisha kwenye vyombo vya sheria baadhi ya wajumbe/watendaji wa Wazalendo SACCOS, Vision SACCOS, *Apex* ya Tumbaku , WETCU na Vyama vya Msingi mkoani Pwani.

22. Mheshimiwa Spika, hatua za muda mrefu ambazo zimechukuliwa ni kutungwa kwa Sheria ya Vyama vya Ushirika Namba 6 ya Mwaka 2013 ambayo imeanzisha Tume ya Maendeleo ya Ushirika. Sheria hiyo imeainisha majukumu ya Tume ya Maendeleo ya Ushirika katika maeneo mawili yaani eneo la usimamizi ambalo utekelezaji wake utafanywa moja kwa moja na Tume yenyewe kuanzia ngazi ya Taifa hadi wilayani na majukumu ya uhamasishaji ambayo yatatekelezwa kwa ushirikiano kati ya Tume na Wizara za ki-Sekta, Halmashauri za Wilaya na wadau wengine. Pia Sheria hiyo imeboreshwa kwa kuongeza makali ya adhabu kwa wabadhirifu, kuondoa mgongano wa maslahi baina ya uongozi wa ushirika na uongozi wa kisiasa na Umma na kurekebisha muda wa uongozi katika vyama vya Ushirika kutoka miaka tisa hadi sita. Sheria mpya ya Ushirika ilianza kutumika tarehe 1 Januari 2014. Aidha, rasimu ya kanuni za kutekeleza sheria hiyo zimeandaliwa na kujadiliwa na wadau ili ziweze kukamilishwa na kuanza kutumika rasmi.

23. Mheshimiwa Spika, Wizara imefanya tathmini ya hali ya vyama vya ushirika nchini na kubaini uwepo wa vyama vya ushirika mfu 360 ambavyo vilikuwa havitekelezi majukumu yao kwa mujibu wa sheria. Vyama hivyo vimefutwa katika Daftari la Usajili ili kubakiza vyama vinavyokidhi matakwa ya sheria. Ufutaji huo umefanya idadi ya vyama vya ushirika kupungua kutoka vyama 9,964 mwezi Machi 2013 hadi vyama 9,604 mwezi Machi 2014. Kuanzishwa kwa Tume ya Maendeleo ya Ushirika ambayo, kwa mujibu wa sheria mpya ya vyama vya ushirika, itatekeleza majukumu ya usimamizi mpaka ngazi ya Mamlaka za Serikali za Mitaa kutaimarisha usimamizi na udhibiti wa shughuli za vyama vya ushirika na hivyo kupunguza matatizo yaliyojitokeza hapo awali. Aidha, Sheria mpya ya Ushirika inaruhusu kuanzishwa kwa vyama vipya vya Ushirika zaidi ya kimoja katika eneo moja ili mradi viwe na nguvu ya kiuchumi, jambo ambalo litaongeza ushindani.

24. Mheshimiwa Spika, idadi ya SACCOS hadi Machi 2014 ilikuwa 5,478 ikilinganishwa na 5,559 mwaka 2013 hivyo kupunguza idadi ya wanachama kutoka 1,153,248 hadi kufikia wanachama 935,121. Katika kupanua kiwango cha huduma za kifedha jumuishi nchini *(Financial Inclusion)*, SACCOS zimeendelea kuimarishwa ili ziweze kutoa huduma za kifedha kwa wananchi wengi zaidi hususan waliopo vijijini. Wizara imeandaa mkakati wa kuimarisha SACCOS ambao unatarajiwa kutekelezwa kwa pamoja na *Financial Sector Deepening Trust (FSDT)* na *Markerting Infrastructure Value Addition and Rural Finance (MIVARF)*. Aidha, hisa, akiba na amana za wanachama zimepungua kutoka Shilingi bilioni 463.5 Machi 2013 hadi Shilingi bilioni 451.1 Machi 2014. Mikopo iliyotolewa kwa wanachama ilifikia Shilingi bilioni 778.4.

25. Mheshimiwa Spika, Vyama vya Ushirika wa Mazao (*Agricultural Marketing Cooperative Societies – AMCOS*) vimeendelea kutoa huduma kwa wakulima zikiwemo za ugani, usambazaji wa pembejeo, ukusanyaji na uuzaji wa mazao. Wanachama 45,028 katika mikoa tisa ya Mbeya, Mtwara, Lindi, Mara, Kilimanjaro, Mwanza, Morogoro, Manyara na Singida wameendelea

kunufaika na Mfumo wa Stakabadhi za Maghala kwenye mazao ya mpunga, mahindi, korosho, kahawa na alizeti kupitia Vyama vya Ushirika vya Msingi vya Mazao 368 na SACCOS 35. Kupitia Vyama vya Ushirika, pembejeo za kilimo zilisambazwa kwa wakulima zikiwemo mbolea, vifungashio na madawa ya kuua wadudu hususan kwa mazao ya tumbaku na korosho, mbegu na miche ya kahawa, miti na matunda. Changamoto kubwa ambayo Serikali inaifanyia kazi ni uwezo mdogo wa wanaushirika kuendesha shughuli zao kwa ufanisi ili kurejesha imani ya wanachama kwa Vyama vya Ushirika.

3.0 MAPATO NA MATUMIZI YA FEDHA KATIKA KIPINDI CHA 2013/2014

Makusanyo ya Maduhuli

26. Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa 2013/2014 Wizara ya Kilimo Chakula na Ushirika ilikadiria kukusanya mapato ya Shilingi **3,179,010,000** kutokana na vyanzo mbalimbali. Hadi kufikia tarehe 31 Machi, 2014 Wizara ilikuwa imekusanya jumla ya Shilingi **1,708,192,378.56** sawa na asilimia 53.73 ya makadirio. Vyanzo vikubwa vya maduhuli ni ada za ukaguzi wa mazao yanapopitishwa mipakani na mauzo ya nyaraka za zabuni. Kutokana na kupungua kwa soko la chakula katika nchi jirani, matarajio ya ukusanyaji wa maduhuli hayatafikiwa.

Fedha Zilizoidhinishwa

27. Mheshimiwa Spika katika mwaka 2013/2014 Wizara ya Kilimo Chakula na Ushirika ilitengewa fedha kama ifuatavyo:

a. **Fungu 43: S**hilingi **349,284,608,000.** Kati ya fedha hizo, Shilingi **268,244,320,000** zilikuwa za matumizi ya kawaida na Shilingi **81,040,288,000** zilikuwa fedha za matumizi ya maendeleo**.**

b. **Fungu 24:** Shilingi **5,783,105,000** ni fedha za matumizi ya kawaida**.**

c. Hivyo jumla ya fedha zote zilizotengwa kwa Wizara ni Shilingi **355,067,713,000.**

Matumizi ya Bajeti ya Kawaida

28. Mheshimiwa Spika, kati ya fedha za matumizi ya kawaida zilizoidhinishwa, fedha zilizopokelewa kutoka Hazina hadi tarehe 31 Machi, 2014 ni Shilingi **172,451,694,686.19** sawa na asilimia **63** ya fedha zilizoidhinishwa na matumizi ni Shilingi **171,710,134,838.75** sawa na asilimia **99.57** ya fedha zilizotolewa. Kati ya matumizi ya kawaida, jumla ya Shilingi **208,054,897,400** ni fedha zinazolindwa *(ring fenced*) ambazo zinatumika kwa maeneo muhimu ya ununuzi wa nafaka Shilingi **109,656,840,000** na ruzuku ya pembejeo ni Shilingi **97,011,057,400** na michango kwa Mashirika ya Nje ni Shilingi **1,387,000,000**. Fedha za matumizi kwa majukumu mengine ya Wizara ni Shilingi **23,271,045,600** tu.

Matumizi ya Bajeti ya Maendeleo

29. Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa 2013/2014, Wizara ya Kilimo Chakula na Ushirika ilitengewa jumla ya Shilingi **81,040,288,000** kwa ajili ya kutekeleza miradi ya maendeleo. Kati ya fedha hizo, Shilingi **23,927,000,000** ni fedha za ndani na Shilingi **57,113,288,000** ni fedha za nje. Programu na miradi iliyotekelezwa ni:

(i) Programu ya Kuendeleza Sekta ya Kilimo *(Agricultural Sector Development Programme – ASDP);*
(ii) Programu ya Kilimo ya Kuendeleza Tija na Uzalishaji katika Mashariki mwa Afrika (*Eastern Africa Agricultural Productivity Program - EAAPP*);
(iii) Mradi wa Kuongeza Tija na Uzalishaji wa Zao la Mpunga (*Japan Policy and Human Resources Development – PHRD);*
(iv) Mradi wa Uwekezaji katika Sekta ya Kilimo Wilayani (*District Agricultural Sector Investiment Project – DASIP*);
(v) Programu ya Kuongeza Usalama wa Chakula (*Accelerated Food Security Programme – AFSP*); na
(vi) Mpango wa Kukuza Kilimo Ukanda wa Kusini mwa Tanzania *(Southern Agricultural Growth Corridor of Tanzania – SAGCOT*).

30. Mheshimiwa Spika, hadi kufikia tarehe 31 Machi, 2014 Shilingi **40,831,220,246** zimetolewa kwa ajili ya kutekeleza miradi hiyo sawa na asilimia **50.38** ya fedha zilizoidhinishwa na matumizi ni Shilingi **26,961,620,087** sawa na asilimia **66.03** ya fedha zilizotolewa. Matumizi kidogo ya fedha kidogo zilizotolewa yamesababishwa na kuchelewa kutolewa fedha kulingana na mpango kazi.

4.0 MALENGO, MAFANIKIO NA CHANGAMOTO ZA UTEKELEZAJI MWAKA 2013/2014

Malengo

31. Mheshimiwa Spika, Utekelezaji wa Bajeti ya mwaka 2013/2014, umezingatia malengo yaliyomo kwenye Mpango wa Maendeleo wa Miaka Mitano, Mpango wa Tekeleza kwa Matokeo Mkubwa Sasa (*Big Resuts Now - BRN*) na Ilani ya Uchaguzi ya Chama cha Mapinduzi ya mwaka 2010. Malengo hayo yalitekelezwa kupitia Programu ya Kuendeleza Sekta ya Kilimo (*Agricultural Sector Development Program – ASDP*), Programu ya Mageuzi na Modenaizesheni ya Ushirika (*Cooperative Reform and Modernization Program - CRMP*) na Mpango wa Kukuza Kilimo katika Ukanda wa Kusini mwa Tanzania *(Southern Agricultural Growth Corridor of Tanzania – SAGCOT).*

32. Mheshimiwa Spika, ili kufanikisha utekelezaji, Wizara imetekeleza Malengo Mkakati (*Strategic Objectives*) tisa (9) kupitia Fungu 43 na 24 ambayo yametekelezwa na Idara, Vitengo, Asasi na Taasisi za Wizara. Malengo Mkakati hayo ni:-

i. Kuongeza Tija na Uzalishaji wa Mazao ya Kilimo;

ii. Kuwezesha Upatikanaji wa Masoko ya Bidhaa za Kilimo;
iii. Kuwezesha Uongezaji wa Thamani ya Mazao ya Kilimo;
iv. Kuwezesha na Kuimarisha Ushirika na Asasi za Wananchi katika Kilimo na Sekta nyingine za Kiuchumi;
v. Kuimarisha Mfumo wa Ukusanyaji, Uhifadhi, Uchambuzi na Usambazaji wa Takwimu;
vi. Kusimamia Sera, Sheria na Mikakati katika Sekta ya Kilimo;
vii. Kuboresha Uratibu katika Sekta ya Kilimo;
viii. Kuboresha Uwezo wa Wizara wa kutoa Huduma; na
ix. Kuzingatia Masuala Mtambuka katika Kilimo.

Utekelezaji wa Malengo Mkakati kwa Mwaka 2013/2014

KUONGEZA TIJA NA UZALISHAJI WA MAZAO YA KILIMO

33. Mheshimiwa Spika, ili kufikia malengo mkakati yaliyoainishwa, katika mwaka 2013/2014 Wizara yangu ilitekeleza yafuatayo:

Upatikanaji wa Pembejeo za Kilimo

34. Mheshimiwa Spika, makisio ya mahitaji ya pembejeo za kilimo za aina mbalimbali kwa mazao ya kilimo yalikuwa tani 452,202 za mbolea, mbegu bora tani 60,000 na viuatilifu tani 328,586. Hadi kufikia Aprili, 2014 upatikanaji wa mbolea ulifikia tani 343,687 na kusambazwa kwa wakulima. Aidha, hadi kufikia Aprili, 2014 upatikanaji wa mbegu bora umefikia tani 32,339.9. Kati ya hizo tani 20,517.11 zilizalishwa hapa nchini na tani 11,822.79 ziliingizwa kutoka nje ya nchi. Kiasi hicho cha upatikanaji wa mbegu bora kimeongezeka kwa asilimia 30.7 ikilinganishwa na upatikanaji wa mwaka 2012/2013. Hadi mwezi Aprili, 2014 upatikanaji wa viuatilifu ulifikia tani 6,538.15 na lita 87,680.

35. Mheshimiwa Spika, upatikanaji wa pembejeo bado ni mdogo ikilinganishwa na mahitaji. Ili kuongeza upatikanaji wa pembejeo za kilimo, Serikali itaongeza uzalishaji wa mbegu bora katika mashamba yake na kuhamasisha ushiriki wa Sekta binafsi kuwekeza katika kuongeza upatikanaji wa pembejeo hizo.

Uzalishaji wa Mbegu na Miche Bora

36. Mheshimiwa Spika, Wizara kupitia Wakala wa Mbegu za Kilimo (*Agricultural Seed Agency - ASA*) ilizalisha tani 3,495 za mbegu bora za nafaka, mikunde na mboga mboga, vipando bora vya muhogo 17,520,000 na miche ya matunda 55,165,251 kwa kushirikiana na JKT na Jeshi la Magereza. ASA pia ilishirikiana na Sekta Binafsi katika uzalishaji wa mbegu bora kwa kutumia mashamba yake ya mbegu ambapo *Suba Agro-Trading & Engineering Company* na *Meru Agro-Tours & Consultancy Limited* yalizalisha tani 3,997 za mbegu za mahindi katika Shamba la Mbozi. Aidha, Wizara kupitia ASA imezijengea uwezo kampuni binafsi za mbegu za kizalendo 14 za Highland Seed Growers Company Ltd ya Mbeya, Northern Seed Company Ltd ya Moshi, Aminata Quality Seeds and Consultancy Ltd ya Tanga, Kibo Seed Company (T) Ltd ya Arusha., Meru Agro-Tours & Consultants Co. Ltd ya Arusha, Alpha Seed Company Ltd ya Moshi., Suba Agro Trading and Engineering Co. Ltd., Itente Company Limited ya Kagera, IFFA

Seed Company (T) Limited ya Arusha na Kipato Seed Limited ya Njombe, Agriseed Technologies Ltd ya Morogoro, Namburi Agricultural Company Ltd ya Arusha na Jambe Agro Company ya Korogwe. Kampuni hizo zilipewa mafunzo ya teknolojia ya uzalishaji wa mbegu bora, ziliwezeshwa kuhudhuria makongamano ya mbegu na kufanya ziara za mafunzo nchini Kenya na Uganda. ASA pia imeingia ubia na taasisi ya *Clinton Development Foundation* ya Marekani katika uzalishaji wa mbegu bora za soya na mahindi kwa kutumia Shamba la Mbegu la Dabaga. Natumia nafasi hii kuwafahamisha wadau wa tasnia ya mbegu kutumia fursa hii kwa Sekta Binafsi kuingia ubia na ASA katika miradi ya uzalishaji mbegu.

37. Mheshimiwa Spika, Wizara pia ilisimamia na kufuatilia uzalishaji wa Mbegu za Daraja la Kuazimiwa (*Quality Declared Seed - QDS*) ambapo jumla ya tani 354 za mbegu bora zimezalishwa na kuchangia upatikanaji. Pia Halmashauri za Wilaya 18 za Morogoro, Mvomero, Kilosa, Kilombero na Ulanga (Morogoro), Bahi, Kondoa, Mpwapwa na Kongwa (Dodoma), Iringa na Mufindi (Iringa), Njombe, Ludewa na Makete (Njombe), Ruangwa na Nachingwea (Lindi), Mtwara na Masasi (Mtwara) zimewezeshwa kwa kupatiwa mashine za kutayarisha mbegu kwa lengo la kuhakikisha uwepo wa mbegu bora kwa wakulima. Kazi hii itaendelea katika msimu wa 2014/2015, ambapo tani 450 za daraja la kuazimiwa za mahindi, mtama, alizeti, mpunga na maharage zitazalishwa. Aidha, Wakala wa Wakulima Wadogo wa Chai (*Tanzania Smallholder Tea Development Agency – TSHTDA*) ulizalisha miche bora ya chai milioni 1.7. Vilevile, Taasisi ya Utafiti wa Kahawa Tanzania (*Tanzania Coffee Research Institute – TaCRI*) imezalisha miche ya kahawa 350,000 na kuisambaza kwa wakulima katika maeneo mbalimbali kwa utaratibu wa ruzuku.

38. Mheshimiwa Spika, katika msimu wa 2014/15, ASA itawezeshwa kuzalisha tani 4,200 za mbegu bora za nafaka, mikunde na mboga mboga, pingili za muhogo 16,000,000 na miche bora ya matunda 15,000,000 katika mashamba yake na pia kupitia ushirikiano na wakulima wa mkataba wakiwemo JKT na Magereza. ASA pia itaendelea kushirikiana na Sekta Binafsi katika uzalishaji wa mbegu. Vilevile, ASA itashirikiana na makampuni ya *Suba Agro-Trading & Engineering Company* na *Meru Agro-Tours & Consultancy Limited* katika uzalishaji wa mbegu ambapo jumla ya tani 4,200 za mbegu za nafaka zitazalishwa katika shamba la Mbozi. Aidha, ubia kati ya ASA na taasisi ya *Clinton Development Foundation* utaweza kuzalisha tani 500 katika shamba la Dabaga.

Mpango wa Ruzuku ya Pembejeo

39. Mheshimiwa Spika, Serikali imekuwa ikitoa ruzuku ya pembejeo za mbegu bora na mbolea kwa wakulima kwa utaratibu wa vocha kama ifuatavyo: mwaka 2008/2009 kaya 737,000; 2009/2010 kaya 1,500,000; 2010/2011 kaya 2,011,000; 2011/2012 kaya 1,780,000 na 2012/2013 kaya 940,783. Aidha, katika mwaka 2013/2014 Wizara ilitoa ruzuku ya pembejeo za kilimo kwa kaya 932,100 ambazo zilitumia tani 124,685 za mbolea na tani 9,621 za mbegu. Utaratibu huo umesaidia wakulima kuongeza tija ya uzalishaji wa mazao ya mahindi na mpunga. Uzalishaji wa mahindi umeongezeka kutoka magunia 5 kwa ekari hadi wastani wa gunia 15 kwa ekari na mpunga umeongezeka kutoka gunia 4 kwa ekari hadi wastani wa gunia 20 kwa ekari. Aidha utoshelevu wa chakula ulioongezeka kutoka asilimia 103 mwaka 2009/2010 hadi kufikia asilimia 118 mwaka 2013/2014. Pamoja na mafanikio mazuri ya mpango wa ruzuku, kumekuwepo na changamoto katika ngazi mbali mbali ikiwemo ubadhilifu, upotevu wa vocha na ucheleweshaji wa vocha hali iliyopelekea wakulima kushindwa kupata pembejeo mapema.

40. Mheshimiwa Spika, kutokana na changamoto hizo, Serikali kuanzia msimu wa 2013/2014 ilibuni utaratibu wa kutoa pembejeo za mbolea, mbegu za mahindi na mpunga kwa vikundi vya wakulima na vyama vya ushirika kwa kutumia mikopo kupitia Taasisi za Fedha. Serikali kwa upande wake ingetoa dhamana ya asilimia 50 ya mahitaji ya pembejeo na wakulima kutoa asilimia 20 ya awali kama dhamana ya mikopo ili Benki ziwakopeshe mara mbili ya dhamana.

41. Mheshimiwa Spika, Serikali inatambua juhudi kubwa za maandalizi zilizofanywa na vikundi vya wakulima waliohamasika kutekeleza utaratibu huu ikiwa ni pamoja na kuchangia asilimia 20 ya gharama za mikopo ya pembejeo lakini kwa bahati mbaya utaratibu huu haukutekelezwa kutokana na Taasisi za Fedha kuweka sharti kwa Serikali kuweka fedha taslimu kama dhamana kabla ya kutoa mikopo hiyo, jambo ambalo halikuwezekana. Katika mwaka wa 2014/2015, Serikali itaendelea kufanya mazungumzo na Taasisi za Fedha zilizo tayari kutekeleza utaratibu huu ili changamoto zilizojitokeza katika msimu uliopita zisijirudie tena. Aidha, Wizara inafanya mazungumzo na makampuni ya pembejeo kuangalia uwezekano wa makampuni hayo kukopesha wakulima moja kwa moja ili kuongeza upatikanaji wa pembejeo.

42. Mheshimiwa Spika, ruzuku ya madawa ya korosho tani 6,538.15 na lita 87,680 imetolewa kwa wakulima. Ruzuku pia ilitolewa kwa ajili ya uzalishaji wa miche bora ya chai milioni 1.7 itakayosambazwa kwa wakulima katika msimu wa 2014/2015. Miche milioni 1.6 ya chai iliyozalishwa katika msimu wa 2012/2013 ilisambazwa na kupandwa katika mashamba mapya (hekta 100 sawa na miche milioni 1.343) na miche 257,000 katika mashamba ya zamani. Pia miche bora ya kahawa 350,000 ilizalishwa kwa mpango wa ruzuku. Kwa msimu wa 2014/2015 ruzuku ya viuatilifu vya korosho itakayotolewa ni tani 892.9 na dawa za maji lita 167,000. Aidha, ruzuku ya viuatilifu vya pamba ni paketi za ekari 1,625,000; ruzuku ya mbegu za pamba ni tani 8,000; ruzuku ya miche ya chai ni miche 3,000,000; na ruzuku ya miche ya kahawa ni miche 800,000.

Udhibiti wa Ubora wa Mbolea

43. Mheshimiwa Spika, Mamlaka ya Udhibiti wa Mbolea Tanzania *(Tanzania Fertilizer Regulatory Authority - TFRA)*, ilisajili jumla ya Wafanyabiashara wa Mbolea 533 na kuwapa leseni za kufanya biashara ya mbolea na bidhaa zingine zinazohusika na mbolea. Aidha vibali vya kuingiza mbolea nchini 203 na 163 vya kutoa mbolea nje ya nchi vilitolewa. Kwa msaada wa mradi wa AGRA, jumla ya wakaguzi 100 wa mbolea wamefanyiwa mafunzo na kutangazwa katika gazeti la serekali, wakaguzi hao wapo katika Mikoa 26 ya Tanzania. Mamlaka imefanya mafunzo juu ya Sheria ya Mbolea ya 2009 kwa Mawakala wa Mbolea 240 katika Mikoa ya Ruvuma, Rukwa, Mbeya, Iringa, Katavi na Njombe.

44. Mheshimiwa Spika, katika kuhakikisha mbolea inayouzwa kwa wakulima ipo katika ubora unaotakiwa, Mamlaka imefanya ukaguzi wa mbolea katika maghala na maduka ya mbolea ya mikoa ya Ruvuma, Njombe, Iringa, Rukwa, Mbeya, Dar es-salaam na Morogoro. Katika Ukaguzi huo Mamlaka ilibaini jumla ya tani 36.7 za mbolea zilikuwa chini ya kiwango na hatua za kisheria zilichukuliwa dhidi ya makampuni yaliyokutwa na mbolea hizo.

Udhibiti wa Ubora wa Mbegu

45. Mheshimiwa Spika, Wizara kupitia Taasisi ya Udhibiti wa Ubora wa Mbegu - TOSCI imetekeleza kazi zifuatazo: kukagua mashamba yenye ukubwa wa hekta 8,120 yanayozalisha mbegu bora za madaraja yote zikiwemo mbegu za daraja la kuazimiwa (QDS); kupima sampuli 1,850 katika maabara kubaini ubora wa mbegu; kuthibitisha vigezo vya aina mpya 64 vya mbegu ambapo aina 27 zilipitishwa; kuthibitisha uhalisia *(Distinctiveness Uniformity and Stability - DUS)* wa aina mpya 78 za mbegu; na kukagua ubora wa mbegu iliyopo sokoni katika wilaya 32. Aidha, TOSCI imeanzisha udhibiti wa ubora wa mbegu za viazi mviringo, mihogo na kuendeleza udhibiti wa mbegu ya pamba ambapo uzalishaji wa aina ya UKM08 iliyopitishwa rasmi unaendelea.

46. Mheshimiwa Spika, Wizara iliendelea kukabiliana na changamoto ya kuwepo kwa mbegu zisizokidhi viwango vya ubora katika soko. TOSCI inakagua na kuchukua hatua za kisheria kwa makampuni na mawakala wanaosambaza mbegu zisizo na ubora, ikiwa ni pamoja na kufuta mashamba ya mbegu yasiyokidhi viwango (*field standards*) na kusimamisha mauzo ya mbegu zisizokidhi viwango vya ubora (*stop sale orders*). Kwa mfano, baadhi ya mashamba ya makampuni ya *Kibo Seed, Quton, Aminata Seed Quality, Beula Seed Company na Agriseed Company* yalikataliwa na hivyo kuamriwa kuvuna na kuuza kama nafaka ya kawaida.

47. Mheshimiwa Spika,TOSCI imefanya ukaguzi wa mashamba na mbegu katika mikoa 19 kati ya mikoa 24 ya Tanzania Bara. Mikoa iliyofanyiwa ukaguzi ni pamoja na Tabora, Kigoma, Kagera, Manyara, Rukwa, Ruvuma, Njombe, Iringa, Mbeya, Mtwara, Dodoma, Morogoro, Mwanza, Arusha, Kilimanjaro, Singida, Tanga, Simiyu na Geita. Aidha, makampuni 27 ya mbegu na vituo 7 vya utafiti vinavyozalisha mbegu mama vilifanyiwa ukaguzi katika mikoa hiyo.

48. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2014/2015, Wizara kupitia TOSCI itaendelea kuthibiti ubora wa mbegu, kuajiri na kutoa mafunzo kwa rasilimali watu ili kutoa huduma bora. Aidha, TOSCI itakagua hekta 10,000 za mashamba yanayozalisha mbegu za madaraja yote ikiwemo QDS. Vile vile, itachukua sampuli 2,500 kutoka katika aina mpya 65 za mbegu na kupima ubora wake; kuthibitisha vigezo na sifa za aina mpya za mbegu; itakagua ubora wa mbegu iliyopo sokoni katika wilaya 40 na kuhamasisha utambuzi wa ubora wa mbegu kufuatilia ukaguzi wa mbegu katika wilaya 180.

Udhibiti* wa *Ubora wa Madawa

49. Mheshimiwa Spika, Serikali inaendelea kufuatilia wafanyabiashara wanaoingiza madawa ili kubaini madawa yasiyokidhi viwango vya ubora, kuchukua hatua kali dhidi yao ikiwa ni pamoja na kuwafungia na kuteketeza madawa yasiyokidhi ubora kwa kufuata Sheria ya Mazingira. Aidha, watengenezaji wameanza kuweka alama za siri kwenye vibandiko na viwekeo vya viuatilifu ambazo zinatambuliwa na Ofisi ya Msajili wa Viuatilifu na kutumiwa na wakaguzi katika utambuzi wa viuatilifu bandia na visivyo bandia. Katika kipindi husika jumla ya makampuni 195 yalikaguliwa katika maeneo mbalimbali nchini ikiwemo Mwanza (85), Kigoma (22), Arusha (35), Dar es Salaam (41), Mtwara (7), Shinyanga (5) makampuni 719 ya viuatilifu yalipewa vibali vya kuendesha biashara zao. Makampuni hayo ni wauzaji wa viuatilifu 449, waagizaji 41, wachanganyaji 2 na wafukizaji 227. Aidha, vibali 862 vilitolewa kwa ajili ya uagizaji wa viuatilifu.

50. Mheshimiwa Spika, ili kuboresha udhibiti wa ubora wa viuatilifu, katika mwaka 2014/2015, wakaguzi kwa kushirikiana na Shirikisho la Wenye Viwanda vya Viuatilifu Tanzania *(CropLife-Tanzania*) wataandaa mpango mkakati wa utambuzi wa viuatilifu bandia. Aidha, Wizara yangu itafanya ukaguzi wa maduka yanayouza viuatilifu na kuhakiki ubora wake kabla havijapelekwa kwa wakulima.

Uzalishaji wa Mazao Makuu ya Asili ya Biashara

51. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2013/2014 Wizara ilisimamia na kufuatilia utendaji wa kazi wa Bodi za Mazao ya Chai, Sukari, Tumbaku, Pamba, Pareto, Mkonge, Kahawa, Korosho na Bodi ya Nafaka na Mazao Mchanganyiko kwa lengo la kuhakikisha kuwa kila Bodi ina Mkakati wa kuendeleza zao husika kwa mujibu wa Sheria. Uzalishaji wa mazao ya pareto, korosho, sukari, tumbaku na mkonge umeongezeka kwa viwango tofauti. Hadi mwezi Aprili 2014, uzalishaji wa pareto ulikuwa tani 6,500. Uzalishaji wa zao hilo unatarajiwa kufikia tani 7,000 ifikapo mwezi Juni 2014 kutokana na kuongezeka kwa tija hadi kilo 1,100 kwa hekta. Uzalishaji wa korosho umeongezeka kufikia tani 127,939.419 ikilinganishwa na tani 121,703.811 za mwaka 2012/2013.

52. Uzalishaji wa Sukari katika viwanda vya Kilombero, Mtibwa, TPC na Kagera hadi tarehe 31 Machi 2014 ulikuwa tani 293,011, sawa na asilimia 99.91 ya malengo. Ongezeko hilo linatokana na sababu za kuwepo kwa mvua za kutosha, hususan katika maeneo ya Kilombero na Kagera; kupanua miundombinu ya kilimo cha umwagiliaji katika mashamba ya kampuni ya Sukari Kagera; kutumia mbegu bora za miwa ambazo ni mpya aina ya N19 na N25, na ukarabati wa viwanda vya Kilombero na TPC.

53. Mheshimiwa Spika, kumekuwepo na malalamiko ya wazalishaji wa Sukari nchini kuhusu changamoto wanazokabiliana nazo juu ya kushindwa kuuza sukari katika soko la ndani kutokana na hisia kuwa kiasi kikubwa cha sukari kimeingizwa nchini bila kuidhinishwa na serikali. Kutokana na changamoto hiyo Wizara na wadau wa sukari waliazimia kuundwa kwa kikosi-kazi kitakachotafiti na kutoa mapendekezo ya mfumo mzuri wa kuagiza sukari ambao hautaathiri uzalishaji wa ndani na upatikanaji wa sukari. Kikosi-kazi kimeundwa na kinajumuisha wazalishaji wa sukari nchini, wakulima wa miwa, wataalamu wa sukari, wawakilishi kutoka Wizara za Fedha, Viwanda na Biashara, na Kilimo Chakula na Ushirika. Hadidu za rejea za Kikosi-kazi hicho ni:-

(a) Kupendekeza mfumo bora utakaotumika katika zoezi zima la uagizaji wa Sukari nje ya nchi kwa matumizi ya kawaida.
(b) Kupendekeza utaratibu wa ushirikishwaji wa wakulima wadogo katika upimaji wa utamu wa sukari (*renderment*).
(c) Kupendekeza mfumo bora wa tozo itakayotumika kwa ajili ya sukari inayoingizwa nchini.
(d) Kupendekeza mfumo bora wa kiasi cha tozo kwa zao la miwa kwenye Halmashauri za Wilaya ambazo zao la miwa linalimwa ikiwa ni pamoja na ada zingine zinazotozwa.

54. Mheshimiwa Spika, uzalishaji wa zao la mkonge uliongezeka kutoka tani 23,344 mwaka 2012/2013 hadi tani 41,104 mwaka 2013/2014. Ongezeko hilo limetokana na kuongezeka kwa bei katika soko la dunia kutoka wastani wa Dola za Marekani 1,458 mwaka 2012/2013 hadi Dola za Marekani 1,460 kwa tani ya singa mwaka 2013/2014 (Februari 2014) baada ya kuweko kwa mahitaji makubwa kwenye nchi za Saudi Arabia, Uingereza, Hispania, Nigeria, Ujerumani, Syria, China, Japan, Kenya na Kuwait ambako kumehamasisha wakulima kuongeza uzalishaji.

55. Mheshimiwa Spika, kufuatana na tathmini iliyofanywa mwezi Machi 2014, uzalishaji wa tumbaku unatarajiwa kupanda kutoka tani 74,240 mwaka 2012/2013 hadi tani 100,000 mwaka 2013/2014 kwa sababu ya ongezeko la bei katika soko la dunia. Kumekuwa na changamoto za zao la tumbaku zinazotokana na mfumo wa upatikanaji wa pembejeo ambao umewasababishia wakulima kupata hasara zilizotokana na mfumo mbovu wa kukopeshwa pembejeo. Serikali imeelekeza uagizaji wa pembejeo ufanywe na Vyama vya Msingi ili kuondoa ukiritimba na gharama zisizo za lazima. Aidha, Mkutano Mkuu wa wadau wa sekta ndogo ya Tumbaku uliofanyika tarehe 4 Februari 2014 mkoani Tabora uliazimia, pamoja na mambo mengine, kwamba mfumo wa ukopaji usiendeshwe kwa makundi pekee bali wakulima wanaoweza kujidhamini waruhusiwe kununua pembejeo zao wenyewe. Vilevile, Serikali iliagiza WETCU Ltd ilipe madeni yote ya wakulima wa tumbaku kwa kukatwa ushuru wake wa tumbaku na kwamba kuanzia msimu ujao, wakulima wa tumbaku walio chini ya WETCU Ltd wasikatwe fedha kwa ajili ya ushuru wa WETCU Ltd kwa kuwa bado wanaidai WETCU Ltd.

56. Mheshimiwa Spika, ununuzi wa pamba mbegu katika mwaka 2013/2014 ulifikia tani 246,767 ikilinganishwa na tani 351,151 za mwaka 2012/2013 ikiwa ni pungufu kwa asilimia 31. Sababu kuu iliyochangia kushuka kwa ununuzi wa pamba katika msimu wa soko wa 2013/2014 ni kushuka kwa bei ya pamba kwa mkulima katika mwaka 2012/2013. Matarajio ya uzalishaji kwa mwaka 2013/2014 yanaonesha kuongezeka.

57. Changamoto zilizojitokeza katika zao hili ni pamoja na kuvurugika kwa mfumo wa upatikanaji wa pembejeo hususan mbegu na viuatilifu kupitia Vyama vya Ushirika, kutokana na kuwepo kwa mapungufu katika utekelezaji wa kilimo cha mkataba; bei ndogo kwa mkulima iliyosababishwa na kushuka kwa bei katika soko la dunia. Katika mwaka 2014/2015, Wizara itaendelea kutoa elimu ya kilimo cha mkataba kwa wakulima wa pamba ili kuhakikisha wanapata weledi wa kutosha.

58. Mheshimiwa Spika, changamoto nyingine iliyojitokeza katika msimu wa 2013/2014 ni tani 1,088 za mbegu ya pamba isiyokuwa na manyoya inayotayarishwa na kampuni ya Quton zilizosambazwa kwa wakulima kutokuota. Wizara ilifanya tathmini ya mbegu yote iliyoharibika katika maeneo yaliyoathirika na wakulima walipewa mbegu mbadala. Aidha, Wizara haitailipa kampuni ya Quton Shilingi bilion 1.7 ya ruzuku ya mbegu ambayo haikuota. Vile vile, Wizara yangu imepanga kukutana na wakulima wa pamba ili kujadili changamoto za tasnia ya pamba mara baada ya mkutano wa Bunge.

59. Mheshimiwa Spika, uzalishaji wa mazao ya kahawa na chai ulipungua katika mwaka 2013/2014 kutoka tani 71,200 hadi 48,599 na 33,700 hadi 33,000 mwaka 2012/2013 mtawalia. Kushuka kwa uzalishaji wa zao la kahawa kumetokana na mzunguko wa uzaaji wa mibuni, matumizi duni ya pembejeo na bei isiyotabirika. Aidha, uzalishaji wa chai kavu umepungua kutokana na kupungua kwa uzalishaji katika nusu ya kwanza ya mwaka (Julai hadi Desemba

2013) ambapo katika msimu huo uzalishaji wa chai kavu ulikuwa ni tani 12,751 ikilinganishwa na tani 14,033 zilizozalishwa Julai hadi Desemba 2012. Upungufu huo ulisababishwa na uhaba wa mvua hususan katika mwezi wa Agosti, Oktoba na Desemba 2013. Katika kukabiliana na changamoto za soko la kahawa Serikali imeunda kikosikazi kinachoongozwa na Mhe. Prof. Anna Kajumulo Tibaijuka, Mbunge wa Muleba Kusini, kutathmini mwenendo wa soko la kahawa ya Tanzania.

Uzalishaji wa mazao makuu ya biashara ni kama inavyooneshwa katika **Jedwali Na**. 1.

Jedwali Na. 1: Uzalishaji wa Mazao Makuu ya Biashara 2012/2013 hadi 2013/2014 na Matarajio 2014/2015 (Tani)

Zao	Uzalishaji 2012/2013	Uzalishaji 2013/2014	Matarajio 2014/2015
Pamba	351,151	246,767	250,000
Kahawa	71,200	48,599	61,000
Chai	33,700	33,000	35,000
Pareto	6,100	7,000	7,500
Tumbaku	74,240	100,000	113,600
Korosho	121,704	127,939	120,000
Mkonge	23,344	41,104	43,400
Sukari	286,380	293,011	320,000

Chanzo: Bodi za Mazao

Uzalishaji wa Mazao ya Bustani

60. Mheshimiwa Spika, uzalishaji wa mazao ya bustani umeongezeka hasa katika skimu za umwagiliaji maji ambapo mazao ya vitunguu, njegere, kabichi na nyanya yamekuwa yakizalishwa. Mwenendo wa uzalishaji huo ni kama ilivyo katika **Jedwali Na. 2.**

Jedwali Na. 2: Uzalishaji wa Mazao ya Bustani (Tani)

Zao	2011/2012	2012/2013	2013/2014
Matunda	3,938,730	4,096,280	4,416,690
Mbogamboga	901,680	937,750	1,005,305
Maua	9,850	10,200	10,790
Viungo	7,370	8,125	8,377

Chanzo: Wizara ya Kilimo Chakula na Ushirika

Uzalishaji wa Mazao ya Mbegu za Mafuta

61. Mheshimiwa Spika, Sekta binafsi imeendelea kuimarika katika sekta ndogo ya mazao ya mafuta, hususan zao la alizeti na hivyo kuifanya Sekta hii kuendelea kukua na kuongeza uzalishaji kama inavyooneshwa kwenye **Jedwali Na. 3**. Uwekezaji mkubwa umekuwa katika viwanda vidogo na vya kati vya kusindika mafuta na hivyo kuhamasisha uzalishaji zaidi katika mikoa ya Manyara, Dodoma, Njombe, Mbeya, Rukwa na Kigoma inayozalisha zao hilo. Aidha, mkoa wa Singida umebaki kuwa kinara katika uzalishaji wa zao la alizeti.

Jedwali Na. 3: Uzalishaji wa Mbegu za Mafuta (Tani)

Na.	Zao	2011/2012	2012/2013	2013/2014
1	Alizeti	1,125,000	2,625,000	2,755,000
2	Karanga	810,000	1,425,000	1,635,735
3	Ufuta	456,000	1,050,000	1,113,892
4	Mawese	24,880	40,500	41,000

Chanzo: Wizara ya Kilimo Chakula na Ushirika

Umwagiliaji

62. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2013/2014 Wizara iliendelea na ujenzi, ukarabati na uboreshaji wa miundombinu ya umwagiliaji kwenye skimu 37 zenye hekta 19,890 za wakulima wadogo **(Kiambatisho Na.1).** Ujenzi wa mabwawa saba ya umwagiliaji umefikia hatua mbalimbali kama ifuatavyo: Inala (Manispaa ya Tabora) –asilimia 57; Kasuga (Kakonko) asilimia 100; Mahiga (Kwimba) - asilimia 95; Mesaga (Serengeti) asilimia 30; Lwanyo (Mbarali) asilimia 60; na Dongobesh (Mbulu) asilimia 85. Aidha, ujenzi wa bwawa la Itagata (Manyoni) na Bwawa la Misozwe (Muheza) umekamilika. Wizara pia ilisimamia ukamilishaji wa skimu 14 zenye jumla ya hekta 4,186 zinazogharamiwa na *Food Aid Counterpart Fund (FACF)* na skimu sita zenye hekta 390 zilitekelezwa kwa fedha za *District Agricultural Development Plans (DADPs)* na Taasisi nyingine katika Halmashauri za Kilombero, Mbeya, Njombe na Iringa **(Kiambatisho Na. 2).** Aidha, Wizara iliendelea kufuatilia na kusimamia ujenzi na ukarabati wa skimu 38 zenye hekta 2,220 katika Halmashauri mbalimbali nchini kwa kutumia fedha za *District Irrigation Development Fund (DIDF)* - **Kiambatisho Na. 3.**

63. Mheshimiwa Spika, kupitia Mpango wa Tekeleza kwa Matokeo Makubwa Sasa skimu 78 za maendeleo ya kilimo cha mpunga zinaendelezwa, utekelezaji hadi mwezi Machi 2014 ulikuwa kama ufuatavyo:

i) Vyama vya wamwagiliaji katika skimu 76 vimesajiliwa kati ya skimu 78 za utekelezaji wa BRN.
ii) Utafiti wa awali umefanyika katika skimu zote 78 ili kupata taarifa za msingi za ujenzi.
iii) Wizara imepata Watoa huduma wawili ambao watafanya kazi kwenye skimu 30 za Wilaya ya Iringa Vijijini, Mbarali na Kyela kuendesha skimu hizo kitaalamu, kujenga uwezo wa Vyama vya Wamwagiliaji kujiendesha kibiashara.
iv) Mafunzo ya Kilimo Shadidi cha Mpunga na Kanuni za Kilimo Bora kwa wagani 78 na wakulima 240 katika skimu 78 na Mafundi Sanifu wa Umwagiliaji 11 kwa ajili ya kuandaa mashamba darasa na mafunzo kwa wakulima yametolewa.

64. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2014/2015, Wizara kupitia Tume ya Taifa ya Umwagiliaji itakarabati Skimu 22 kati ya 39 zilizolengwa katika mpango wa Matokeo Makubwa Sasa (BRN); itajenga na kuboresha maghala 5 kati ya 39 yaliyolengwa katika skimu za BRN **(Kiambatisho Na. 4)** na kuweka Watoa Huduma Binafsi kwenye skimu hizo ili kuziwezesha kujiendesha kitaalamu; na kuboresha barabara za kutoka vijijini kwenda mashambani katika skimu za BRN.

Miradi ya Umwagiliaji Ukanda wa SAGCOT

65. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2013/2014 Wizara inaendelea kutekeleza miradi ya umwagiliaji katika Ukanda wa SAGCOT kama ifuatavyo:

i) **Mradi wa Umwagiliaji – Itete, Morogoro wa Hekta 1,000** umelenga kuendeleza kilimo cha umwagiliaji wa zao la mpunga kwa wakulima wadogo. Hadi Machi 2014 ujenzi wa banio umefikia asilimia 60; ujenzi wa ofisi ya mradi umekamilika na ujenzi wa mfereji mkuu wa kushoto na kulia umekamilika kwa asilimia 50 na 15 mtawalia.

ii) **Mradi wa Umwagiliaji Sonjo – Kilombero, Morogoro wa Hekta 1,340:** ilipangwa kufanya usanifu, kuandaa michoro na kuanza ujenzi wa skimu. Hadi kufikia Machi 2014 usanifu ulikuwa umefikia asilimia 80 na kazi bado inaendelea.

iii) **Mradi wa Umwagiliaji – Lupiro, Ulanga, Morogoro wa Hekta 4,000:** upo katika eneo linalofaa kwa kilimo cha umwagiliaji cha mpunga. Kazi zilizopangwa ni pamoja na kukamilisha upembuzi yakinifu, usanifu na kuanza ujenzi. Hadi Machi 2014 upembuzi yakinifu umekamilika na usanifu kufikia asilimia 45.

iv) **Mradi wa Umwagiliaji – Mpanga - Ngalimila Kilombero, Morogoro wa Hekta 31,500;** ni mradi mkubwa kwa ajili ya kilimo cha mpunga. Upembuzi yakinifu na tathmini ya mazingira inaendelea. Upimaji wa sura ya ardhi kwa kutumia ndege umefanyika na taarifa kutoka kwa mkandarasi zimepatikana na uchambuzi wa takwimu *(data processing)* unaendelea. Aidha, upimaji wa udongo hatua ya awali *(initial reconnaissance soil survey*) umefanyika Desemba 2013 na upimaji wa kina (*detailed soil survey*) unatarajiwa kuanza baada ya msimu wa mvua kwisha. Vilevile, tathmini ya awali ya mahitaji muhimu ya maji ya mazingira *(Rapid Environmental Flows Assessment - REFA*) imefanyika.

v) **Mradi wa kuendeleza Wakulima Wadogo kwenye Bonde la Rufiji Chini wa Hekta 4,000:** Kazi ya kuandaa hati za kimila katika shamba la Lukuliro ilianza katika kijiji cha Kipo. Wakulima wamepimiwa maeneo yao na eneo la Hekta 75 limeshapimwa na kugawanywa katika mashamba madogo yenye ekari 2.5, 5 na 50. Kazi hiyo inaendelea katika vijiji vya Ndundunyikanza, Nyaminywili na Kipugira.

66. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2014/2015, Wizara kupitia Tume ya Taifa ya Umwagiliaji itaendelea kutekeleza miradi 39 ya umwagiliaji katika Ukanda wa Kilimo Kusini mwa Tanzania – *Southern Agriculture Growth Corridor of Tanzania – SAGCOT.*

67. Mheshimiwa Spika, Wizara inaendelea kutekeleza miradi 23 ya umwagiliaji ambayo ilianzishwa chini ya DASIP. Utekelezaji wa Miradi ya Lwenge (Geita), Bigombo (Ngara), Mgondogondo (Kibondo), Miyogwezi (Ukerewe), Mwagwila (Meatu), Kyakakera (Missenyi), Luhala (Kwimba), Mkuti (Kigoma Vijijini), Lutubiga (Busega) na Kyamyorwa (Muleba) umefikia zaidi ya asilimia 95 na inatazamiwa kukamilika kabla ya mwisho wa mwezi Juni, 2014. Aidha, utekelezaji wa miradi ya Kahanga (Kahama), Nampangwe (Bukombe), Mwiruzi (Biharamulo), Igenge (Misungwi), Kinamwigulu (Maswa), Rabuor (Rorya) umefikia zaidi ya asilimia 75 na miradi hiyo inatarajiwa kukamilika mwezi Agosti 2014. Vile vile, utekelezaji wa miradi ya Ishololo (Shinyanga), Mwasubuya (Bariadi), Masinono (Butiama), Sukuma (Sengerema), Kisangwa (Bunda), Nyisanzi (Chato) na Nyamitita (Serengeti) umefikia kati ya

asilimia 20 na 60. Miradi hii haikufikia hatua ya juu ya utekelezaji kutokana na sababu mbalimbali zikiwa ni pamoja na migogoro ya ardhi na uwezo mdogo wa wakandarasi. Serikali itaendelea kutekeleza miradi hii kutoka katika vyanzo vyake pamoja na vyanzo vingine ikiwemo FACF.

Mradi wa *Policy and Human Resource Development – PHRD*

68. Mheshimiwa Spika, Wizara kupitia PHRD ililenga kuongeza uzalishaji wa mpunga katika skimu mbalimbali kwa kutumia teknolojia ya Kilimo Shadidi cha Mpunga (*Systems of Rice Intensification - SRI)*. Kazi zilizofanyika ni pamoja na:-

i) Kuanzisha maeneo ya kutoa mafunzo ya Kilimo Shadidi cha Mpunga (SRI) kwa wakulima katika skimu 14 za Mkula (Kilombero), Mkindo (Mvomero), Uturo, Madibira, Mbuyuni/Kimani na Ipatagwa (Mbarali), Lekitatu (Arumeru), Musa Mwinjanga (Hai), Kivulini (Mwanga), Mawemairo (Babati), Mwamapuli (Igunga), Ruvu Rice Farm, Nakahuga (Songea) na Kilangali (Kilosa);

ii) Kutoa mafunzo kwa Wakulima Viongozi 33 na wakulima wengine 600 kuhusu matumizi bora ya maji, miundombinu ya umwagiliaji na matumizi ya Mwongozo wa Uendeshaji na Matengenezo (*Operation and Maintenance Manual*) katika skimu 20 za PHRD **(Kiambatisho 5),** na

iii) Kutoa mafunzo kuhusu masoko na usindikaji wa mpunga kwa vikundi 20 vya vijana vyenye vijana 22 kila kimoja katika skimu 11. Vilevile, mafunzo kuhusu masoko na usindikaji wa mpunga yalitolewa kwa maafisa ugani 20 na wakulima 20 kutoka skimu 20.

69. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2014/2015, Wizara kupitia Tume ya Taifa ya Umwagiliaji itaendelea kutekeleza mradi wa PHRD kwa lengo la kuongeza uzalishaji na tija ya zao la mpunga na kuwezesha wakulima katika Skimu 20 za umwagiliaji kuanza kuzalisha mpunga kibiashara kwa kuzingatia mnyororo wa thamani. Aidha, kupitia msaada wa Serikali ya Japan *(Japan International Cooperation Agency – JICA)*, Wizara imeanza utekelezaji wa mradi wa kuendeleza skimu za umwagiliaji za wakulima wadogo *(Small Scale Irrigation Development Project - SSIDP)* katika skimu 19 kupitia Mfuko wa DIDF.

70. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2014/2015, Wizara itatekeleza Mradi wa kuongeza uzalishaji wa mpunga *(Expanded Rice Production Project* - ERPP) unaofadhiliwa na Mfuko wa *Global Agriculture and Food Security Program - GAFSP* katika skimu tano za Mbogo, Kigugu, Msolwa Ujamaa, Njage na Mvumi katika mkoa wa Morogoro. Aidha, Wizara kwa kushirikiana na Ofisi ya Ushirikiano Bonde la Mto Nile (*Nile Basin Initiatives*) kupitia mradi wa "*Irrigation Development and Watershed Management Project in the Lake Victoria Basin side of Tanzania*" imetenga fedha kwa ajili ya kufanya upembuzi yakinifu na usanifu wa kina na kufanya tathmini ya kimazingira na kijamii (*Environmental and Social Impact Assessment- ESIA*) katika miradi ya umwagiliaji yenye jumla ya hekta 20,229 katika ukanda wa Ziwa Viktoria.

Kuanzishwa kwa Tume ya Taifa ya Umwagiliaji

71. Mheshimiwa Spika, katika kukabiliana na mabadiliko ya hali ya hewa na tabianchi yanayoathiri shughuli za kilimo, Serikali imetoa kipaumbele cha kuendeleza kilimo cha umwagiliaji maji mashambani ambapo Bunge limetunga Sheria ya Taifa ya Umwagiliaji Na. 5 ya mwaka 2013. Sheria hiyo pamoja na mambo mengine inataka kuanzishwa kwa Tume ya Taifa ya Umwagiliaji na Mfuko wa Maendeleo ya Umwagiliaji. Tume itaweza kudhibiti na kusimamia uendelezaji wa miundombinu ya umwagiliaji. Mfuko huo utakaochangiwa na Serikali Kuu na wadau wengine utasaidia kuongeza kasi ya ujenzi wa miradi midogomidogo pamoja na kukarabati miundombinu ya umwagiliaji inayoharibika. Aidha, rasimu ya Kanuni za Sheria ya Taifa ya Umwagiliaji na mapendekezo ya Muundo wa Tume zimeandaliwa. Aidha, rasimu ya kanuni za kutekeleza sheria hiyo zimeandaliwa na kujadiliwa na wadau ili ziweze kukamilishwa na kuanza kutumika katika mwaka 2014/2015.

Zana za Kilimo

72. Mheshimiwa Spika, Wizara iliendelea kuhimiza matumizi ya zana bora za kilimo na kuhamasisha Sekta Binafsi kuingiza nchini zana hizo kwa lengo la kuongeza upatikanaji wake. Katika kipindi cha mwezi Januari hadi Desemba 2013, Sekta Binafsi iliingiza jumla ya matrekta makubwa 916 na matrekta ya mkono 828. Aidha, baada ya SUMA JKT kuuza matrekta yote 1,846 yaliyoingizwa nchini kwa mkopo nafuu kutoka Serikali ya India, sehemu ya fedha iliyopatikana imetumika kuagiza matrekta mengine 268 kutoka India yenye thamani ya Shilingi bilioni 7.02. Mwezi Desemba 2013, matrekta 228 (210 aina ya New Holland na 18 Farmtrac) yenye thamani ya shilingi bilioni 6.086 yaliingizwa nchini, ikiwa ni sehemu ya matrekta 268 yaliyoagizwa. Matrekta hayo yanauzwa kwa wakulima, vikundi vya wakulima na Vyama vya Ushirika kwa fedha taslimu au mkopo. Hadi kufikia tarehe 18 Aprili 2014, matrekta 71 yalikuwa yameuzwa kwa walengwa. Upatikanaji wa zana hizo umewezesha kuongezeka kwa eneo linalolimwa kwa kutumia matrekta kutoka asilimia 10 mwaka 2006 hadi asilimia 14 mwaka 2013. Aidha, matumizi ya jembe la mkono yamepungua kutoka asilimia 70 hadi asilimia 62 katika kipindi hicho.

73. Mheshimiwa Spika, Wizara kupitia Mradi wa DASIP imenunua na kusambaza mashine za kupandikiza mpunga katika skimu 27 za umwagililiaji ili kuwapunguzia wakulima harubu ya kupanda mpunga kwa mkono na kuwawezesha kupanda kwa wakati. Mashine hizo zimegawiwa moja kwa kila wilaya za Kibondo, Bukombe, Kahama, Ngara, Geita, Chato, Kwimba, Kigoma, Sengerema, Shinyanga, Maswa, Meatu, Bariadi, Magu, Bunda, Musoma, Tarime, Rorya, Misenyi, Muleba, Biharamulo, Serengeti, Misungwi, Ukerewe, Kasulu na mbili kwa Wilaya ya Kakonko. Vilevile Mradi umenunua *Power tiller* 70 na kuzisambaza kwa wakulima katika wilaya za Kwimba (11), Mbogwe (15), Bukombe (6), Misungwi (11), Magu (11), Kahama (4), Shinyanga (5), Misenyi (1), Muleba (1), Biharamulo (1), Ngara (1), Mugumu (1), Meatu (1) na Kakonko (1).

74. Mheshimiwa Spika, kupitia Mradi wa Usalama wa Chakula (*Accelerated Food Security Project - AFSP*), Wizara imevijengea uwezo vikundi vya wakulima katika Halmashauri 18 za Morogoro Vijijini, Mvomero, Kilosa, Kilombero na Ulanga (Mkoa wa Morogoro), Bahi, Kondoa, Mpwapwa na Kongwa (Dodoma), Iringa Vijijini na Mufindi (Iringa), Njombe, Ludewa na Makete (Njombe), Ruangwa na Nachingwea (Lindi) na Mtwara Vijijini na Masasi (Mtwara)

kwa kuvipatia kila kimoja seti ya mashine nne za kupiga mpunga, kumenya na kupukuchua mahindi, kupanga madaraja na kuweka mbegu dawa. Mashine hizo zitawezesha vikundi kuzalisha mbegu za QDS.

75. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2014/2015, Wizara itatathmini utendaji kazi wa zana za kilimo zilizonunuliwa kupitia miradi ya DASIP, DADPs, AFSP, SUMA JKT na kwa mkopo kupitia AGITF katika kanda 7 za kilimo ili kutambua changamoto zilizopo na kuchukua hatua za kuboresha mfumo wa upatikanaji wa zana bora za kilimo nchini.

Uendelezaji wa Kilimo Hifadhi

76. Mheshimiwa Spika, mabadiliko ya tabianchi yanayosababisha ukame, mtawanyiko mbaya wa mvua na mafuriko, yameanza kuleta hasara kiuchumi nchini ambapo takriban asilimia moja ya pato la Taifa hupotea na kuathiri maisha ya watu. Ili kukabiliana na hali hiyo, Wizara inaendelea kusisitiza matumizi ya Kilimo Hifadhi ambacho kinazingatia kupanda mbegu bora bila kukatua, kufunika ardhi kwa kutumia mazao funika yanayorutubisha ardhi na uchaguzi mzuri wa mzunguko wa mazao ambao utaweza kudhibiti wadudu na magonjwa ya mazao.

77. Mheshimiwa Spika, Wizara kupitia Vituo vya Utafiti vya Uyole, Mlingano na Selian ilisambaza teknolojia ya Kilimo Hifadhi katika Halmashauri 27 za wilaya za Meru, Arusha, Hanang, Morogoro, Kilosa, Babati, Karatu, Kongwa, Kiteto, Simanjiro, Moshi, Mtwara, Lindi, Bukoba, Bunda, Magu, Serengeti, Meatu, Maswa, Sengerema, Geita, Urambo, Uyui, Igunga, Nzega, Singida na Mbeya ambapo wakulima 10,000 wanalima takriban ekari 14,200 kwa kuzingatia kanuni za kilimo hifadhi. Aidha, Kilimo Hifadhi kimeongeza tija katika zao la mahindi kutoka magunia 3 mwaka 2005 hadi wastani wa magunia 20 kwa ekari katika mwaka 2013. Wadau wengine wanaohamasisha Kilimo Hifadhi nchini kwa kushirikiana na Halmashauri za Wilaya ni Asasi Zisizo za Kiserikali (AZAKI) za ACT, WADEC, RECODA, CPAR, Gatsby Trust, LIMAC, *Aga Khan Foundation* na CARE International ambao huwapatia wakulima mafunzo na zana.

78. Mheshimiwa Spika, kutokana na umuhimu wa Kilimo Hifadhi, Tanzania ilishiriki kwenye Kongamano la Kwanza la Afrika la Kilimo Hifadhi (*1st Africa Congress on Conservation Agriculture*) lililofanyika Lusaka nchini Zambia tangu tarehe 18 hadi 21 Machi 2014. Kongamano liliandaliwa na Mtandao wa Kilimo Hifadhi wa Afrika (*African Conservation Tillage Network*) ambao Tanzania ni mwanachama. Kongamano lilitoa maazimio 10 yanayolenga kuzihamasisha nchi za Afrika kuwekeza kwenye kukuza na kuendeleza Kilimo Hifadhi na kuweka lengo la kuwafikia angalau wakulima milioni 25 katika Bara la Afrika ifikapo mwaka 2025.

79. Mheshimiwa Spika, Wizara kwa kushirikiana na COMESA na FAO imeunda Kikosi-kazi cha kitaifa cha kuendeleza Kilimo Hifadhi (*National Conservation Agriculture Task Force*) kinachojumuisha wadau toka Serikalini, AZAKI, Sekta Binafsi na wakulima. Majukumu ya kikosi kazi hicho ni kubuni mikakati ya kukuza Kilimo Hifadhi nchini, kuhamasisha wakulima kubadili mtazamo na kuondokana na mazoea ya kukatua na kwenda kwenye mtazamo mpya wa kuzalisha kiendelevu kwa kuzingatia Kanuni za Kilimo Hifadhi.

Mfuko wa Taifa wa Pembejeo

80. Mheshimiwa Spika, Mwaka wa Fedha 2013/2014 Mfuko ulipanga kutumia Shilingi 7,102,800,000 ili kutoa mikopo ya matrekta mapya 107, matrekta madogo ya mikono 26, mikopo ya thamani ya Shilingi 1,134,000,000 kwa ajili ya pembejeo za Kilimo na Mifugo na vifungashio, mikopo 8 kwa ajili ya zana za umwagiliaji maji na mikopo 5 kwa ajili ya mashine za usindikaji. **Jedwali Na. 4** linaonyesha mikopo iliyotolewa hadi tarehe 15 Aprili, 2014.

Jedwali Na. 4: Mikopo iliyotolewa katika kipindi cha 01/07/2013 hadi 15/04/2014

Na	Aina ya Mkopo	Utekelezaji		Thamani ya Mikopo
		Lengo	Halisia	
1	Matrekta mapya makubwa	107	65	2,623,174,468
2	Matrekta ya mkono (Power Tillers)	26	15	105,218,000
3	Pembejeo za Kilimo/Mifugo		20	851,550,000
4	Zana za Umwagiliaji maji	8	2	63,902,000
5	Mashine za uvunaji (Combine harvester)		2	142,000,000
6	Mashine za usindikaji	5	2	57,500,000
	JUMLA			**3,843,344,468**

Chanzo: Mfuko wa Pembejeo

81. Mheshimiwa Spika, Mfuko wa Pembejeo umepanga kutumia Shilingi 6,342,800,000 kwa ajili ya kutoa mikopo mbalimbali katika msimu wa 2014/2015. Fedha hizo ni jumla ya Shilingi 1,940,000,000 kutoka Hazina na Shilingi 4,402,800,000 zitakazotokana na marejesho ya mikopo kama inavyooneshwa katika **Jedwali Na. 5.**

Jedwali Na.5: Mikopo Itakayotolewa Katika Mwaka 2014/2015

Na.	Aina ya Mkopo	Idadi ya Mkopo	Thamani (Tshs)
		Bajeti 2014/2015	
1.	Matrekta mapya makubwa	84	3,992,000,000.00
2.	Matrekta ya mkono (Power tillers)	22	276,000,000.00
3.	Pembejeo za Kilimo/Mifugo		1,134,800,000.00
4.	Zana za Umwagiliaji	8	320,000,000.00
5.	Mashine za uvunaji (Combine Harvester)	2	300,000,000.00
6.	Mashine za Usindikaji.	8	320,000,000.00
	JUMLA		**6,342,800,000.00**

Udhibiti wa Visumbufu vya Mazao na Mimea

82. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2013/2014 Wizara kwa kushirikiana na Halmashauri za Wilaya, ilidhibiti visumbufu vya milipuko (Viwavijeshi, Kwelea kwelea na Panya) kwa kununua na kusambaza lita 7,000 za kiuatilifu cha kudhibiti kwelea kwelea, lita 14,000 za kiuatilifu cha kudhibiti viwavijeshi, lita 2,500 za kiuatilifu cha kudhibiti nzige wekundu na lita 400 za

kiuatilifu cha kudhibiti panya. Milipuko hiyo ilitokea na kudhibitiwa katika Wilaya za Singida Vijijini, Mkalama, Ikungi, Dodoma Mjini, Mpwapwa, Kongwa, Bahi, Chamwino, Kilosa, Mvomero, Morogoro Mjini, Kilindi, Kibaha, Handeni, Njombe, Ruangwa, Mkuranga, Bagamoyo, Kisarawe, Rufiji, Lindi na Kilwa. Wilaya nyingine ni Nzega, Igunga, Shinyanga Vijijini, Kishapu, Moshi, Rombo, Hai, Siha, Arumeru, Karatu, Hanang, Simanjiro, Monduli na Mbulu.

83. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea na ukaguzi wa mazao yanayoingizwa nchini na yanayosafirishwa nchi za nje katika vituo vya mipakani; kusajili viuatilifu; kusajili na kukagua wafanyabiashara wa viuatilifu; na kutoa vibali vya kuingiza viuatilifu nchini. Kazi nyingine ni pamoja na kudhibiti visumbufu vipya (*invasive species*) ikiwemo kudhibiti mdudu hatari anayeshambulia matunda (nzi wa matunda – *Bactrocera invadens*) ambapo lita 400 za kivutia wadudu zilinunuliwa. Vilevile Wizara imeendelea kutoa elimu ya matumizi sahihi ya viuatilifu na kueneza mbinu mbalimbali za Udhibiti Husishi. Kazi ya kusambaza wadudu walawangi (*biological control agents*) ambao hudhibiti visumbufu kibaiyolojia ilifanyika.

84. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2014/2015, Wizara itaendelea kuchunguza na kudhibiti milipuko ya wadudu, nzige, kwelea kwelea, panya, viwavi jeshi na magonjwa ya mimea. Aidha, Wizara itaandaa na kueneza teknolojia ya kudhibiti wadudu waharibifu wa mazao *(Integrated Pest Management)* ya mahindi, mpunga, pamba, kahawa, mboga na viazi katika Halmashauri 20. Wizara pia, itaviwezesha vituo 20 vya mipakani vya sehemu ya Afya ya Mimea kuweza kukagua kwa ufanisi mazao yanayopitishwa. Aidha, Wizara itatoa mafunzo kwa Wakaguzi 50 na Wakufunzi 50 juu ya viwango vya kimataifa kuhusu usafi wa mazao na jinsi ya kudhibiti visumbufu vipya *(Invasive Species Pest Management - ISPM)*

Huduma za Ugani

85. Mheshimiwa Spika, Wizara kwa kushirikiana na TAMISEMI iliendelea kuimarisha utoaji wa huduma za ugani kwa kuboresha uenezaji wa teknolojia za kisasa katika kilimo kwa kutumia Mbinu Shirikishi ambapo Mashamba Darasa yameongezeka kutoka 16,330 katika mwaka 2012/2013 yenye wakulima 344,986 hadi 16,512 mwaka 2013/2014 yenye jumla ya wakulima 345,106 katika mikoa 25 nchini. Mafunzo kupitia Shamba Darasa yalilenga kuwapatia wataalamu wa kilimo na wakulima mbinu za kilimo bora na teknolojia mbalimbali kwa mazao yanayolimwa katika maeneo yao. Mbinu hii imewawezesha wataalamu wa ugani kuwafikia wakulima wengi kwa wakati mmoja.

86. Mheshimiwa Spika, wakulima 21,604 wamepatiwa mafunzo ya kilimo bora cha mpunga, muhogo na ngano. Mafunzo yalihusu: kanuni za kilimo bora; kilimo shadidi cha mpunga (SRI); uzalishaji wa mbegu bora za mpunga za QDS; kilimo cha kibiashara; usindikaji; upatikanaji wa masoko; mikopo na mbinu za uendeshaji wa vikundi. Mafunzo yalitolewa kwa njia za ziara za mafunzo; mashamba ya maonyesho; majukwaa ya ubunifu na siku ya mkulima shambani.

87. Mheshimiwa Spika, Wizara iliingia mikataba na Shirika la Utangazaji la Tanzania (TBC), Radio Binafsi saba na kampuni ya mawasiliano ya *NURU Infocom* katika kurahisisha ufikishaji teknolojia na upatikanaji wa taarifa za masoko kwa wakulima kwa ufanisi zaidi. Jumla ya vipindi vya radio 122 vilirushwa kupitia TBC Taifa (52) na radio binafsi za jamii (70) kuhusu kanuni za kilimo bora. Aidha, wakulima 36 kutoka Halmashauri za Wilaya za Kilombero, Mvomero na

Kilosa walifundishwa na *NURU Infocom* namna ya kutumia simu za viganjani katika kupata taarifa za kilimo.

88. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2014/2015 Wizara imepanga kuanzisha mashamba darasa na mashamba ya mfano 20,000 yenye wakulima 500,000 yakiwemo mashamba darasa 117 ya zao la mpunga kwenye skimu za umwagiliaji 30 zinazotekeleza BRN. Wizara kwa kupitia PHRD itawezesha wakulima wa mpunga 5,000 wakiwemo vijana kutoka mikoa ya Mbeya, Morogoro na Iringa na kuwaunganisha kwenye vikundi ili waweze kuzalisha kibiashara kwa kuwafundisha mbinu bora za uzalishaji, usindikaji na utafutaji wa masoko. Wizara pia itahamasisha vikundi 20 vya vijana kushiriki katika kilimo cha kibiashara, uanzishaji na uendelezaji wa vikundi vya usindikaji katika mazao na itaendelea kuwezesha vijana waliopatiwa mafunzo ili kila mmoja ashiriki kikamilifu katika kilimo cha kibiashara. Vilevile, Wizara itaandaa mitaala ya kufundishia wakulima wadogo wa nje (*outgrowers*) wanaozunguka mashamba ya wakulima wakubwa (*nucleus farmers*) kwa mazao ya mpunga, miwa na mahindi.

89. Mheshimiwa Spika, Wizara itaendelea kuimarisha mfumo wa kutumia mkulima kiongozi kuwafundisha wakulima wenzake (*Farmer-to-Farmer Extension*) kwa kutoa mafunzo kwa wakulima ili waweze kusimamia uzalishaji wa mpunga katika skimu 39 za umwagiliaji katika mikoa 10 ya BRN na wakulima wa mazao ya mahindi, muhogo, ngano, matunda, mbogamboga na mazao ya mbegu za mafuta. Wizara kupitia EAAPP na PHRD itatoa mafunzo kwa wakulima wawezeshaji 850 na wataalam wa ugani 384 ambao nao wataweza kuwafundisha wakulima wengine.

Mafunzo kwa Wakulima Wawezeshaji na Maafisa Ugani

90. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2013/2014 Wizara ilitoa mafunzo maalum kwa wakulima wawezeshaji kuhusu kilimo bora cha zao la mpunga kupitia miradi ya EAAPP na PHRD. Jumla ya wakulima wawezeshaji 710 na Maafisa Ugani 76 kutoka katika Halmashauri za Wilaya za Kyela, Kilombero, Mbarali, Kilosa, Mvomero, Bunda na Sengerema walipatiwa mafunzo hayo ili waweze kufundisha wakulima wengine. Aidha, Wizara kupitia miradi hiyo imehamasisha jumla ya vijana 432 kutoka katika Mikoa ya Morogoro, Mbeya, Mwanza, Katavi, Iringa na Pwani kushiriki katika kilimo cha kibiashara. Uteuzi wa vijana ulizingatia maeneo ya BRN na ushiriki wao katika kilimo, lengo likiwa ni kubaini mahitaji ya vijana katika kilimo cha mpunga, changamoto na kutafuta ufumbuzi kwa kushirikiana na uongozi katika Halmashauri na vijiji husika.

91. Mheshimiwa Spika, katika kuimarisha na kurahisisha mfumo wa upelekaji teknolojia kwa wakulima, Wizara inajenga Vituo vya Rasilimali za Kilimo vya Kata 319 katika Halmashauri 106 kwenye mikoa 20. Kati ya Vituo hivyo, 224 vimekamilika na vimeanza kutoa mafunzo kwa wakulima na wafugaji. Wizara pia kupitia EAAPP imeviwezesha vituo sita vya Kiberege - Morogoro, Kajunjumele - Kyela, Msanzi -Rukwa, Sadani - Iringa, Nyakasungwa - Mwanza na Kisangwa - Mara kwa kuvipatia vitendea kazi vya ofisi. Aidha, vituo vingine vinaendeshwa na Sekta Binafsi chini ya Programu ya ONE-UN katika mkoa wa Lindi na taasisi za VECO ya Chunya, PAFOEL – Ukerewe, CoRDS – Longido na Concern iliyoko Kilolo ambapo jumla ya wakulima 31,640 wamepatiwa mafunzo ya kilimo cha mazao, mifugo na uvuvi kwenye vituo hivyo.

92. Mheshimiwa Spika, vile vile, Wizara ilishiriki kikamilifu katika sherehe za Nane Nane 2013 Kikanda na Kitaifa. Katika sherehe za kitaifa Wizara ilipata ushindi wa nafasi ya Pili katika kundi la Sekta ya **Uchumi na Uzalishaji.** Wizara na taasisi zake za ASA na Bodi za Chai, Korosho na Kahawa pamoja na Kampuni za Mbolea za *YARA Tanzania Ltd*. na *Minjingu Mines & Fertiliser Co* walitoa zawadi kwa washindi Wakulima Bora wa Mazao watatu na Wamwagiliaji Bora watatu zenye thamani ya Shilingi 15,833,000 ikiwa ni fedha taslimu, mbolea, mbegu, vifaa vya umwagiliaji pamoja na vikombe.

93. Mheshimiwa Spika, mwaka 2007/2008 Wizara ilifanya tathmini ya Maafisa Ugani na kubaini kuwa walikuwepo Maafisa Ugani 3,379 ambapo mahitaji halisi yalikuwa jumla ya maafisa ugani 15,082. Kati ya hao, maafisa ugani 2,855 walihitajika katika ngazi ya Kata na 12,227 katika ngazi ya kijiji. Katika kukabiliana na upungufu huo Wizara iliandaa Mpango wa Kuimarisha Huduma za Ugani, ambao ulijumuisha kusomesha na kuajiri Maafisa ugani, ili ifikapo mwaka 2015 kila kijiji kiwe na Mtaalam wa Kilimo (Afisa Ugani). Katika kutekeleza mpango huo Wizara ilijiwekea mkakati wa kuongeza udahili wa wanafunzi wa ngazi ya Astashahada na Stashahada katika vyuo vya Kilimo. Hadi kufikia Juni 2013 wataalam waliohitimu mafunzo ya Kilimo katika ngazi ya Astashahada na Stashahada ni 8,659. Kati ya hao walioajiriwa ni 4,595 sawa na asilimia 53. Kwa ajira hizo idadi ya Maafisa ugani nchi nzima ni 7,974, bado kuna upungufu wa Maafisa Ugani 7,108 kufikia lengo la 15,082, kama inavyoonekana kwenye **Jedwali Na. 6.**

Jedwali Na. 6: Idadi ya Maafisa Ugani Nchini hadi Juni 2013

Na.	Kada	Vituo	Mahitaji	Waliopo	Upungufu
1	Astashahada	Vijijini	12,227	5,119	7, 108
2	Stashahada	Kata	2, 855	2, 855	0
	Jumla		**15,082**	**7,974**	**7, 108**

94. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2013/2014 Serikali ilitoa kibali cha ajira kwa Sekta ya Kilimo chenye nafasi 1,804. Hadi kufikia tarehe 30 Aprili, 2014 Sekretarieti ya Ajira katika Utumishi wa Umma imeweza kuwapanga wataalam 1,382 kwa waajiri ambapo kati ya hao wahitimu wa Astashahada ni 881, Stashahada 284 na Shahada 217. Aidha, wahitimu 422 hawajaajiriwa. Wizara inaendelea kuwasiliana na Sekretarieti ya Ajira ili ikamilishe kuajiri wahitimu waliosalia kulingana na kibali cha ajira kilichotolewa. Iwapo nafasi zote za kibali ngazi ya Kijiji zitajazwa itaongeza idadi ya wagani walio kwenye ajira kufikia 9,558, hii ni sawa na kubakiwa na upungufu wa Maafisa Ugani 5,524 ili tufikie lengo.

Utafiti

95. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2013/2014 Wizara iliidhinisha aina mpya 13 za mbegu za mazao ya maharagwe ya soya (2); njugumawe (4); mahindi (3) na viazi vitamu (4) ambazo zimegunduliwa katika Vituo vya Utafiti vya Umma vya Uyole, Ilonga na Ukiriguru. Aidha, aina mpya 14 za mbegu za mazao kutoka Taasisi binafsi zinazojishughulisha na utafiti wa kilimo zimeidhinishwa **(Kiambatisho Na. 6).** Mbegu hizo ni mtama (2) , mahindi (4), tumbaku (4) na kahawa (4). Wizara pia ilizalisha jumla ya kilo 217,860 za mbegu mama (*pre - basic seeds*) kukidhi mahitaji ya ASA ili kuweza kuzalisha mbegu za msingi *(basic seeds)* kwa lengo la

kuzipatia kampuni za mbegu kuzalisha mbegu zilizoidhinishwa *(certified seeds)* kwa ajili ya matumizi ya wakulima. Mbegu mama zilizozalishwa ni: ngano kilo 16,100; mpunga kilo 1,500; mahindi kilo 127,460; maharagwe kilo 1,380; kunde kilo 3,320; pamba kilo 14,400; njugumawe kilo 800; ufuta kilo 2,000; dengu *(chickpeas)* kilo 900; na korosho (*polyclonal seeds*) kilo 50,000. Vilevile, vipando bora vimeendelea kutolewa na kusambazwa kwa wakulima kwa mazao ya: korosho *(grafts)* miche 120,000; pingili za muhogo 1,598,867; marando ya viazi vitamu 177,832; zabibu vipando 200,000; viazi mviringo vipando 14,102 na miche ya migomba 7,650.

96. Mheshimiwa Spika, Wizara pia imetoa teknolojia za agronomia katika udhibiti wa magugu ya majani mapana na membamba katika kilimo cha mpunga ambazo ni kwa kutumia viuagugu vya *tillergold* kwa kiwango cha lita moja (1) kwa hekta na *solito* kwa kiwango cha lita moja na nusu (1.5) kwa hekta zote kwa kunyunyuziwa baada ya majani na mazao kuota. Katika maendeleo ya matumizi ya bayoteknolojia Wizara imegundua mbinu za uzalishaji wa miche bora kwa kutumia chupa *(tissue culture and micropropagation)* ambazo zimewezesha uzalishaji wa miche mama ya migomba, muhogo, viazi vitamu na viazi mviringo vyenye ubora. Pia bayoteknolojia imeongeza ufanisi wa uchunguzi wa magonjwa ya mimea na kuharakisha uchunguzi wa uhakika wa magonjwa ya batobato na michirizi ya kahawia kwenye muhogo.

97. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2013/2014 utafiti wa mizania ya mazao (*farm budgets*) ulifanyika kwa wakulima wa Kanda za Mashariki, Kaskazini na Nyanda za Juu Kusini. Utafiti huo ulibaini kwamba wakulima waliopanda mbegu bora za mahindi na kuzingatia kilimo cha kitaalamu katika Kanda ya Nyanda za Juu Kusini walipata faida ya Shilingi 1,238,000 kwa hekta ambayo ni mara 3.8 zaidi ya wale wasiozingatia kilimo cha kitaalam. Vilevile, wakulima waliopanda mbegu bora za mpunga kwa maeneo ya umwagiliaji na kuzingatia ushauri wa kitaalamu walipata faida ya Shilingi 3,361,000 kwa hekta mara 3.3 ya mavuno kwa wasiozingatia utaalamu.

98. Mheshimiwa Spika, kupitia Mradi wa Uzalishaji wa Uongezaji Tija katika Kilimo Mashariki ya Afrika (EAAPP), utafiti wa mnyororo wa thamani ya zao la mpunga uliendelea kufanyika katika Kanda za Ziwa (Rorya na Maswa), Mashariki (Mvomero na Kilombero) na Nyanda za Juu (Mbarali na Kyela). Mafunzo yalitolewa kwa wadau 388 (Wanaume 272 na Wanawake 116) kuhusu namna ya kuongeza faida, ubora wa mpunga, kupata masoko na kilimo biashara. Aidha, vikundi 69 vya wakulima 1,380 vilianzishwa na kusajiliwa. Vilevile, uboreshaji wa Kituo cha KATRIN kuwa Kituo Mahiri cha Mpunga katika Ukanda wa Mashariki ya Afrika umefikia asilimia 61. Watafiti 16 wameendelea na mafunzo ya Shahada za Juu za uzamivu -PhD 11 na uzamili -MSc 5 katika Vyuo Vikuu mbalimbali ndani na nje ya nchi ili kuwaongezea uwezo katika fani na kuwa mahiri katika utafiti wa kilimo. Aidha, kwa kupitia Tume ya Taifa ya Sayansi na Teknolojia (COSTECH) jumla ya watafiti 17 wamechaguliwa kuanza masomo ya shahada za juu - PhD 1; MSc 16.

99. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2014/2015 Wizara itaendelea na utafiti wa kugundua mbegu bora za mazao, kuzalisha mbegu mama *(pre-basic seed)* za mazao kiasi cha tani 10 kwa mazao ya nafaka, mikunde, mbogamboga na mbegu za mafuta pamoja na pingili 2,000,000 za mazao ya mizizi. Aidha tani 8 za mbegu mama za mpunga zitazalishwa kutoka kituo cha KATRIN ili ziweze kutumika katika uzalishaji wa mbegu bora na kusambazwa kwa wakulima kupitia Taasisi za Umma na binafsi zinazozalisha mbegu nchini kwa madhumuni ya kukidhi mahitaji katika maeneo yaliyobainishwa katika Matokeo Makubwa Sasa (BRN).

100. Mheshimiwa Spika, Wizara kupitia Mradi wa '*Expanded Rice Production Project'* ilihakiki mbegu mpya 13 za mpunga pamoja na teknolojia nyingine 5. Uhakiki huu utafanyika katika skimu za umwagiliaji 40, maeneo yenye mvua za uhakika na kupeleka mpunga unaozalishwa katika maeneo ya miinuko. Aidha kwa kushirikiana na Serikali ya Ireland Wizara yangu itajenga uwezo katika usimamizi wa taarifa na usambazaji wa teknolojia za kilimo kupitia vitengo unganishi vya utafiti ugani na wakulima vya Kanda (ZIELUs) kwa lengo la kufikisha teknolojia za Kilimo.

101. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2014/2015 Wizara itafanya utafiti kwa mtazamo wa mnyororo wa thamani ili kutathmini aina ya mazao mapya yanayoibuka kwa biashara kama vile kakao, matofaa, maparachichi ili kuweza kupata aina zinazofaa kwa wakulima katika kanda za uzalishaji za ikolojia za kilimo hapa nchini. Utafiti wa kudhibiti magonjwa na wadudu waharibifu wa mazao utaendelea ili kuhakikisha kuwa mazao yanayozalishwa na wakulima wetu yanakuwa na ubora unaotakiwa na kukidhi mahitaji ya soko. Aidha mazao yatakayotiliwa mkazo ni yale ya migomba, muhogo, mahindi na minazi.

102. Mheshimiwa Spika, Wizara yangu itaendelea na juhudi za kutekeleza mikakati ya kutokomeza magonjwa ya mazao hususan ugonjwa wa unyanjano katika zao la Migomba, batobato na michirizi ya kahawia katika zao la muhogo na MLND katika zao la mahindi. Aidha, ili kutokomeza ugonjwa wa unyanjano katika zao la migomba mkoani Kagera Wizara yangu kupitia Kituo cha Utafiti Maruku itaendelea kushirikiana na uongozi wa mkoa wa Kagera katika kampeni yake ya "TOKOMEZA UGONJWA WA MNYANJANO MKOANI KAGERA"

103. Mheshimiwa Spika, Matumizi ya vipando bora visivyo na vimelea vya ugonjwa ni moja ya njia muhimu za kuthibiti maambukizi katika mashamba ya migomba. Kwa hiyo, Wizara yangu kupitia Vituo vyake vya Utafiti itashirikiana na maabara ya Tishu ya binafsi ya *"Crop Bioscience Solution Limited"* ya Arusha ili kuzalisha miche ya migomba bora kwa njia ya tishu (tissue culture) na kuisambaza kwa wakulima wa mkoa wa Kagera kwa ruzuku. Miche hiyo ni ya aina ya migomba ya ndizi zinazopendwa na walaji wa Mkoa wa Kagera kama vile Enshakala na Enyoya.

104. Mheshimiwa Spika, Kwa upande wa magonjwa ya muhogo ya Batobato na Michirizi ya kahawia. Wizara kwa kuvitumia Vituo vyake vya Utafiti itaendelea kuzalisha vipando vya muhogo visivyo na magonjwa hayo (clean planting cuttings) vya mbegu ya muhogo aina ya *Mkombozi* na kuvisambaza kwa wingi katika maeneo makubwa katika Wilaya za Mkoa wa Mara ambako mashambulizi ya magonjwa haya ni makubwa. Kazi hii itafanyika kwa kutumia uzoefu uliopatikana Wilaya ya Ukerewe ambapo magonjwa hayo sasa yametokomezwa. Aidha, Wizara yangu itaendelea kufanya Utafiti wa uhandisi jeni ili kuziwekea ukinzani aina za muhogo zinazopendwa na walaji. Vile vile Utafiti kwa njia za kawaida utaendelea ili kutoa mbegu zaidi zenye ukinzani wa magonjwa hayo muhimu katika zao la muhogo.

105. Katika Mwaka wa 2014/15, Wizara kwa kushirikiana na Shirika la Chakula na Kilimo la Umoja wa Mataifa (FAO) itatekeleza Mradi wa Kudhibiti Ugonjwa wa *Maize Lethal Necrotic Disease* katika Mikoa ya Kilimanjaro, Arusha na Manyara wenye thamani ya Dola za Kimarekani (USD) 103,000. Mikoa hii ndiko ambako ugonjwa umeanza kuonekana na ni mikoa muhimu kwa uzalishaji wa mbegu za mahindi nchini. Lengo kubwa ni kuudhibiti na kuzuia ugonjwa huu usienee katika mikoa mingine. Kazi zitakazofanyika katika mradi huu ni pamoja

kuunda kikosi kazi cha kusimamia udhibiti, kutengeneza mkakati na muongozo wa pamoja wa kitaifa wa kudhibiti ugonjwa, mpango kazi wa udhibiti ngazi ya Wilaya na usimamizi wa Sheria na Kanuni za udhibiti.

106. Sambamba na mradi huu, Wizara yangu kwa kushirikiana na Shirika la Centre for Agricultural Biosciences International (CABI) inatekeleza pia Mradi wa Zahanati ya Afya ya Mimea (Plant Clinics) ikiwa ni hatua muhimu ya kusogeza huduma za kuwafundisha wakulima kutambua matatizo ya kiafya ya mazao yao na njia za kuyatatua kwa haraka zaidi katika mashamba yao. Hadi sasa mradi unatekelezwa katika Mikoa ya Kilimanjaro, Arusha, Manyara, Tanga (Lushoto), Pwani, Dar-es-salaam, Morogoro, Dodoma na Iringa. Pamoja na jitihada hizi, Wizara inasisitiza kuwa wakulima watumie mbegu zilizothibitishwa ubora na TOSCI.

107. Mheshimiwa Spika, Wizara pia itafanya utafiti wa rutuba ya udongo, kilimo mseto na kurekebisha ramani zilizoko kwenye mfumo wa kijiografia (*GIS*) ili ziweze kusaidia wadau kuwekeza katika kilimo hapa nchini. Vilevile Wizara kupitia Mradi wa EAAPP itaendelea kuimarisha uzalishaji wa teknolojia za mpunga, muhogo na ngano na kuhakikisha kuwa teknolojia hizo zinasambazwa katika nchi zingine zilizoko katika mradi huo ikiwa ni pamoja na Kenya, Uganda na Ethiopia. Aidha, chini ya mradi huu, teknolojia zitakazozalishwa katika nchi hizo, vile vile zitaletwa hapa nchini kwa matumizi ya wakulima na wadau wengine.

Programu ya Kuendeleza Sekta ya Kilimo – ASDP

108. Mheshimiwa Spika, awamu ya kwanza ya utekelezaji wa ASDP iliyoanza Julai 2006 ilikamilika mwezi Juni 2013; na mwaka 2013/2014 ni kipindi cha mpito ambapo kazi muhimu ambazo hazikukamilika ndizo zinazoendelea kutekelezwa wakati Wizara za Sekta ya Kilimo zikiendelea na mchakato wa kuandaa awamu ya pili ya ASDP. Taarifa rasmi ya kutathmini kuhusu utekelezaji wa ASDP nchini kote; yaani *Implementation Completion Report* (*ICR*) iliyofanyika kati ya mwezi Desemba 2013 hadi Februari 2014 imeonesha mafanikio ya kuridhisha katika utekelezaji wa programu hiyo. Jumla ya skimu 1,325 za umwagiliaji zilikarabatiwa na kujengwa, Maafisa ugani 6,785 walipata mafunzo, mashamba darasa 64,469 yalianzishwa, wakulima 774,156 walipewa mafunzo na watoa huduma za ugani binafsi 441 walipewa mikataba. Jumla ya magari 100, pikipiki 1,612 na baiskeli 3,389 zilisambazwa katika halmashauri 85 kwa ajili ya kuwezesha maafisa ugani kufanya ufuatiliaji na usimamizi.

109. Aidha, Vituo vya Rasilimali vya Kata vya Kilimo 166 (*Ward Agricultural Resource Centres – WARC*) vilianzishwa na kompyuta 475 na *printers* zake zilinunuliwa kwa ajili ofisi za maafisa ugani. Jumla ya kilometa 31,813 za barabara za vijijini zilikarabatiwa na kujengwa, maghala 698 ya kuhifadhi mazao yalijengwa, masoko ya msingi 365 yalijengwa, masoko madogo ya mifugo 46 yalijengwa na mabanda 336 ya kuanika na kukausha ngozi za mifugo yalijengwa. Aidha, malambo 1,008 na visima vya maji 80 vilijengwa, matrekta makubwa 65, matrekta madogo ya mkono 1,972 na plau 1,321 yalipatikana. Vilevile, vituo vya maksai 105 vilianzishwa, maabara za wanyama 104 na majosho 2,364 yalijengwa. Pia mashine za kusagisha 13,525 zilipatikana pamoja na mashine 626 za kukamua mafuta. Maghala 170 yanayotumia mfumo wa stakabadhi yalianzishwa katika Halmashauri 26 na idadi ya makampuni yanayotumia *Tanzania GS1 barcode system* yaliongezeka kutoka 120 hadi 515. Aidha, bidhaa zilizosajiliwa zinazotumia *barcode* ziliongezeka kwenye soko kutoka 2,200 hadi 9,942.

110. Mheshimiwa Spika, utekelezaji wa yote yaliyotajwa hapo juu umewezesha kufikiwa kwa kiwango kikubwa malengo makuu mawili ya ASDP ambayo ni (i) kuwezesha wakulima kupata na kutumia elimu ya kilimo, teknolojia, mfumo wa masoko na miundombinu ambavyo vyote vinachangia katika kuongeza tija, faida na kipato, na (ii) kuhamasisha uwekezaji binafsi katika kilimo pamoja na mazingira bora ya sera na sheria katika kilimo. Kwa mfano asilimia ya wakulima wanaofikiwa na huduma bora za kilimo na miundombinu imeongezeka kutoka 35 hadi 45, ushauri wa mifugo kutoka 16 hadi 21 na matumizi ya umwagiliaji kutoka 8 hadi 10. Aidha, uwekezaji binafsi katika kilimo umekuwa ukikua kwa wastani wa asilimia 5 kwa mwaka.

111. Mheshimiwa Spika, licha ya mafanikio hayo, utekelezaji wa ASDP ulikabiliwa na changamoto kadhaa zikiwemo za kutokukamilika kwa miradi mingi ya ujenzi wa skimu za umwagiliaji; kuwepo fedha ambazo hazijatumika kwa muda mrefu kutokana na ukosefu wa wataalam wa kusanifu na kujenga miradi; viwango hafifu vya ujenzi vinavyosababisha miradi kukarabatiwa mara kwa mara; wanufaika kushindwa kuchangia gharama za uendeshaji na ukarabati; kutokuhifadhiwa kwa vyanzo vya maji*;* usanifu wa ujenzi unaozingatia mikoa badala ya kanda za ekolojia na usimamizi hafifu wakati wa ujenzi wa miundombinu ya skimu za umwagiliaji. Maeneo hayo yanaendelea kutekelezwa katika kipindi hiki cha mpito mwaka 2013/14 na yatasimamiwa kikamilifu wakati wa utekelezaji wa awamu ya pili ya ASDP.

Mashamba ya kilimo cha kibiashara kwa mazao ya mpunga na miwa

112. Mheshimiwa Spika, katika kuwezesha kupatikana kwa Mashamba Makubwa ya uwekezaji kupitia Mpango wa Tekeleza Matokeo Makubwa Sasa, hatua iliyofikiwa ni kama ifuatavyo:

i) Mashamba mawili (2) kati ya saba (7) yaani *Bagamoyo Eco-Energy* na Mkulazi yamepewa hati miliki (*Title Deeds*) kutoka Wizara ya Ardhi Nyumba na Maendeleo ya Makazi.

ii) Shamba la ***Bagamoyo Eco-Energy*** kwa ajili ya kilimo cha miwa limezinduliwa tarehe 15/03/2014 na mwekezaji ameanza kazi.

iii) Shamba la Mkulazi limegawanywa katika maeneo ya uzalishaji wa mpunga na miwa na taratibu za kupata wawekezaji zinaendelea.

iv) Mashamba ya Ngalimila, Lukulilo na Rufiji Delta yamefikia hatua ya kuhawilishwa kutoka ardhi ya kijiji kwenda ardhi ya kawaida. Mashamba mawili (2) yaliyobaki Muhoro na Tawi ya Wilaya ya Rufiji yapo katika hatua za upimaji ili yaweze kuendelea na taratibu za kupatiwa hati miliki.

v) Taratibu za kuwahusisha Wakulima Wadogo na vijiji vinavyozunguka katika mashamba ya Ngalimila, Lukulilo na Bagamoyo zimefanyika kwa kuwawezesha wakulima hao kutengeneza mipango ya matumizi ya ardhi ya vijiji na kuwapatia Hati za Kimila *(Customary Certificates of Rights of Occupancy - CCRO).* Vijiji hivyo ni Kipugila, Kipo, Nyaminywili na Ndundunyikanza katika Wilaya ya Rufiji, vinavyozunguka shamba ya Lukulilo. Vingine ni Ngalimila, Mpanga, Kamwene, Utengule, Ipugasa, Mlimba, Idwindembo, Matema, Viwanja Sitini, Miembeni, Msolwa na Ngombo vinavyozunguka shamba la Ngalimila.

vi) Kukamilisha mipango ya kina ya matumizi bora ya ardhi katika vijiji vya Wilaya ya Rufiji na taratibu za kutangaza katika gazeti la Serikali kwa mashamba ya Tawi hekta 9,365.59 na Muhoro hekta 3,915.85.

vii) Shamba la Mkongo jumla ya hekta 5,510.89 zimepatikana kwa ajili ya uwekezaji ambapo kampuni ya *Frontline Development Partners* imeonesha nia ya kuwekeza katika eneo hilo.

viii) Shamba la Muhoro Rufiji zimepatikana hekta 3,915.85 kwa ajili ya uwekezaji ambapo Kampuni ya *Agroforestry* imeonesha nia ya kuwekeza.

ix) Kwa upande wa bonde la Malagarasi, mashamba mawili yamepatikana katika maeneo ya Kasulu hekta 47,000 na Kibondo hekta 25,000 ambapo Kampuni ya Kigoma Sugar imeonesha nia ya kuwekeza katika eneo la Kasulu. Aidha, taratibu muhimu za kuhaulisha eneo la Kasulu kutoka ardhi ya kijiji kuwa ardhi kwa ajili ya uwekezaji zinaendelea.

Kambi ya Vijana ya Kilimo Mkongo, Rufiji

113. Mheshimiwa Spika, Serikali ilianzisha kambi ya mafunzo ya kilimo kwa vijana kwa kukarabati majengo 11 katika eneo la Mkongo, Wilayani Rufiji ikiwa na lengo la kuhamasisha vijana kushiriki katika Kilimo cha umwagiliaji kibiashara. Kambi hiyo ilizinduliwa rasmi tarehe 5 Oktoba, 2013 na Mheshimiwa Dkt. Jakaya Mrisho Kikwete, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Kambi hiyo imeshatoa mafunzo ya kilimo kwa vijana 50. Wizara kupitia RUBADA itaendeleza vijana kwenye Kituo cha Kilimo katika kambi ya Mkongo, Rufiji na kujenga miundombinu katika mashamba ya vijana katika kituo hicho katika mwaka 2014/2015.

KUONGEZA UPATIKANAJI WA MASOKO YA MAZAO YA KILIMO

114. Mheshimiwa Spika, upatikanaji wa masoko ya mazao ya kilimo umekuwa ni changamoto kubwa katika kuchochea uzalishaji endelevu. Aidha, mfumo wa masoko ya mazao ya kilimo unakabiliwa na kukosekana kwa taarifa sahihi za bei na miundombinu mibovu. Ili kuhakikisha wakulima wanapata bei nzuri ya mazao, Serikali katika mwaka 2013/2014 ilifanya yafuatayo:-

i) Katika kukabiliana na changamoto ya kupanda na kushuka kwa bei za mazao ya biashara katika Soko la Dunia, Wizara kwa kushirikiana na wadau wa mazao husika inaandaa utaratibu wa kuanzisha Mfuko Maalum wa Kufidia Bei za Mazao (*Price* S*tabilization Fund)* kwa ajili ya kusaidia wakulima pindi bei ya mazao inaposhuka katika Soko la Dunia. Katika mwaka 2014/2015 Wizara itawasilisha Bungeni Muswada wa Sheria ya kuanzisha Mfuko wa Kufidia Bei za Mazao.

ii) Wizara inashirikiana na Wizara ya Viwanda na Biashara kuanzisha Soko la Bidhaa na Masoko ya Mazao *(Commodity Exchange)*. Aidha, ili kufanikisha mfumo huo utakapoanza, Wizara kupitia BRN imeanza mpango wa kujenga na kukarabati maghala 275 ya Mahindi katika awamu tatu (3) kama Jedwali Na. 7 linavyoonyesha. Maghala hayo yataunganishwa na Soko la Bidhaa na Masoko ya Mazao

Jedwali Na. 7: Mpango wa Maghala 275 ya Mahindi 2013/2014-2015/2016

Mwaka wa Fedha	2013/2014	2014/2015	2015/2016	JUMLA
Idadi ya Maghala Yatakayojengwa/ kukarabatiwa	30	145	100	275

115. Mheshimiwa Spika, maeneo ya utekelezaji katika miaka mitatu (3) hadi kufikia 2015/16, Idadi ya Maghala kwa kila Mkoa na Wilaya ni kama inavyooneshwa kwenye **Kiambatisho Na. 7.** Tathmini ya maghala 275 katika mikoa 6 na wilaya 12 kama ilivyoonyeshwa kwenye Jedwali Na. 7 imekamilika. Mpango wa ukarabati wa Maghala 30 umeanza katika Mkoa wa Mbeya kwenye Wilaya za Mbozi (maghala 26 katika vijiji 26) na Momba (maghala 4 katika vijiji 4). Aidha, Mtoa Huduma *(Service Provider)* ambaye atafanya kazi na wakulima katika vijiji 30 vilivyochaguliwa katika Wilaya hizo amepatikana na ameingia mkataba na kuanza kazi mwanzoni mwa mwezi Mei, 2014.

116. Mheshimiwa Spika, ujenzi wa maghala mawili ya NFRA ya Songea na Mbozi yenye uwezo wa kuhifadhi tani 5,000 kila moja unaendelea. Aidha, Wizara inaendelea na ujenzi wa miundombinu ya Masoko ya kimkakati (*Strategic Markets*) matano ambayo yapo katika hatua mbalimbali za ujenzi katika maeneo ya Busoka (Kahama), Kabanga (Ngara), Sirari (Tarime), Nkwenda na Murongo (Karagwe).

Ununuzi Kupitia Wakala wa Hifadhi wa Taifa ya Chakula

117. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2014/2015, NFRA imepanga kununua jumla ya tani 200,000 za nafaka zikiwemo tani 190,000 za mahindi na tani 10,000 za mpunga ili kuongeza wigo wa uhifadhi wa mazao ya chakula na kuchangia katika kupunguza mfumuko wa bei za vyakula katika masoko ya mijini. Wakala pia utaendelea na mipango ya kuongeza uwezo wa kuhifadhi mazao ya chakula kwa kujenga ghala lenye uwezo wa kuhifadhi tani 10,000 za nafaka katika kanda ya Songea.

118. Mheshimiwa Spika, ili kuongeza ufanisi katika utendaji kazi, NFRA imepanga kuanzisha kanda mpya ya Kigoma itakayo hudumia mikoa ya Kigoma, Kagera, Geita na Tabora kupunguza majukumu kwa Kanda ya Shinyanga ambayo kwa sasa inahudumia mikoa minane ya Kanda ya Ziwa. Wakala pia umepanga pindi barabara ya lami kutoka Songea hadi Mtwara itakapokamilika, mikoa ya Lindi na Mtwara itapata huduma zake kutoka katika Kanda ya Songea badala ya Kanda ya Kipawa (Dar es Salaam).

Kuimarisha Uongezaji wa Thamani na Usindikaji wa Mazao ya Kilimo

119. Mheshimiwa Spika, katika kutekeleza lengo mkakati hilo, katika mwaka 2013/2014, kazi zilizopangwa kutekelezwa zinajumuisha kuboresha teknolojia za usindikaji na uhifadhi wa mavuno (*post harvest handling/technologies)*; ufungashaji na kujenga vituo vya kuhifadhi na kukusanya mboga na matunda. Wizara kwa kushirikiana na Wizara ya Viwanda na Biashara na *Tanzania Horticultural Association* (*TAHA*) ilijenga na kukarabati miundombinu ya kukusanya na kuhifadhi mazao ya bustani katika mikoa ya Arusha na Kilimanjaro. Vituo vilivyojengwa ni

pamoja na Midawe (Arusha), Kikas (Hai), Makiba (Arumeru) na Mabilioni (Same). Vituo vya Rundugai na Kawaya (Hai) vilikarabatiwa.

120. Mheshimiwa Spika, katika mpango wa kuwawezesha wakulima wa mboga na matunda kupunguza upotevu, kuongeza thamani, kupata bei nzuri za mazao yao na kuongeza uhakika wa chakula, Wizara pia imejenga jengo la kuhifadhia mbogamboga na matunda *(packhouse)* na kuwapatia *kontena* la baridi *(refrigerated container)* la kuhifadhia mbogamboga na matunda vikundi 81 vya wakulima wa mbogamboga na matunda katika Halmashauri za Wilaya za Lushoto na Korogwe katika Mkoa wa Tanga. Aidha, Wizara imetoa mafunzo ya hifadhi bora na usindikaji wa mazao hayo kwa wawakilishi wa vikundi vya wakulima 200 katika maeneo hayo.

121. Mheshimiwa Spika, Wizara imeainisha vikundi 10 vyenye jumla ya wakulima 360 vya wasindikaji wadogo wa mbegu za mafuta ya alizeti kutoka katika Halmashauri za Wilaya za Iramba, Manyoni, Mkalama, Singida, Ikungi na Manispaa ya Singida katika Mkoa wa Singida na kuwapatia mashine 10 za kukamua na kusafisha mafuta ili kuongeza ubora. Vilevile, Wizara imetoa mafunzo kwa wanavikundi hao kuhusu hifadhi bora na usindikaji wa zao la alizeti. Chama Kikuu cha Ushirika cha Tandahimba na Newala (TANECU) kinajenga ghala lenye uwezo wa kuhifadhi tani 15,000 za korosho. Ujenzi huo umefikia hatua ya kuezeka na kusakafia. Upembuzi yakinifu kwa ajili ya ujenzi wa kiwanda cha kubangulia tani 30,000 za korosho kwa mwaka umefanywa na *African Cashew Alliance*.

Kuimarisha Mfumo wa Ukusanyaji, Uhifadhi, Uchambuzi na Usambazaji wa Takwimu

122. Mheshimiwa Spika, Wizara kwa kushirikiana na Shirika la Kimataifa la Misaada la Japan *(Japan International Cooperation Agency - JICA)* imeendelea kutekeleza mfumo ulioboreshwa wa ukusanyaji wa takwimu za kilimo. Chini ya mpango huo, wataalamu 8,723 wa kilimo na mifugo katika ngazi ya vijiji na kata wamefundishwa namna bora ya kukusanya takwimu kwa kutumia fomu maalumu. Wataalamu 504 wa ngazi ya Wilaya na 50 wa Mkoa wamepewa seti 184 za kompyuta na mafunzo ya jinsi ya kutumia, kutunza, kuchambua na kusambaza takwimu. Aidha, wataalamu wa Halmashauri wamepewa pikipiki 178 kwa ajili ya kuwezesha usimamizi. Mpango huo umeanzisha mfumo unaowezesha takwimu kusafirishwa kutoka wilayani mpaka makao makuu kwa njia ya TEHAMA. Wizara inaendelea kukusanya na kuweka takwimu kwenye mfumo wa kompyuta unaojulikana kama *Tanzania Countrystat* ili kuwezesha takwimu kutunzwa vizuri kwa njia endelevu na kusambazwa dunia nzima kwa njia ya TEHAMA.

KUSIMAMIA SERA, SHERIA NA MIKAKATI KATIKA SEKTA YA KILIMO

123. Mheshimiwa Spika, Sera ya Taifa ya Kilimo 2013, imeshachapishwa na kusambazwa kwa wadau wa kilimo kutoka sekta ya umma na sekta binafsi ikiwa ni pamoja na wakulima, Viongozi wa Serikali, washirika wa Maendeleo na Waheshimiwa Wabunge. Sera hiyo inalenga katika kuleta mageuzi katika sekta ya kilimo kwa kuongeza tija na uzalishaji wa mazao mbalimbali kwa ajili ya kuimarisha usalama wa chakula na ziada kwa ajili yakuuzwa nje ya nchi. Mkazo umewekwa katika kuongeza matumizi ya pembejeo na matumizi ya teknolojia za kisasa pamoja na kushirikisha Sekta Binafsi kama mhimili katika kuongeza ukuaji wa sekta ya kilimo.

124. Mheshimiwa Spika, maeneo mengine yaliyopewa umuhimu ni pamoja na usindikaji wa mazao ili kuyaongezea thamani, jinsi ya kukabiliana na athari mbalimbali katika kilimo *(risk*

management); uimarishaji wa Vikundi vya Wakulima na Ushirika, uboreshaji wa masoko ya kilimo na ugharamiaji wa kilimo *(agriculture financing).* Kwa kuwa kilimo chetu kinategemea sana nguvu kazi ya wazee na wanawake, sera imeweka matamko ya sera yenye lengo la kuhamasisha vijana kujishughulisha na kilimo. Kilimo cha kibiashara kimewekewa mkazo, hususan kutekeleza masuala yatakayomsaidia mkulima mdogo au vikundi vya wakulima kuboresha kilimo ili kiwe cha kisasa na cha kibiashara; mawasiliano na matumizi ya TEHAMA katika kilimo, mbinu za ushiriki wa pamoja katika kutoa huduma zimepewa umuhimu; mfano, mfumo wa Ubia kati ya Sekta ya Umma na Sekta Binafsi - *Public-Private Partnerships* katika kutoa huduma za ugani na utafiti, na dhana ya Shamba Darasa *(Farmer Field Schools).*

125. Mheshimiwa Spika, pamoja na kutungwa kwa Sheria mpya ya Vyama vya Ushirika Na. 6 ya mwaka 2013 na Sheria ya Taifa ya Umwagiliaji Na.5 ya mwaka 2013, Wizara imeandaa mapendekezo ya Marekebisho ya Sheria ya Mbegu Na. 18 ya mwaka 2003; Sheria ya Hifadhi ya Mimea *(Plant Protection Act)* Na. 13 ya mwaka 1997; Sheria ya Taasisi ya Utafiti wa Viuatilifu vya Kitropiki *(Tropical Pestcides Research Institute Act, ya 1979 Cap. 161. R.E. 2002)*; Sheria ya Mfuko wa Taifa wa Pembejeo Na. 9 ya mwaka 1994 *(Agricultural Inputs Trust Fund Act)*; na Sheria iliyoanzisha Mamlaka ya Uendelezaji wa Bonde la Mto Rufiji (*Rufiji Basin Development Authority – RUBADA Act)* Na. 5 ya mwaka 1975.

KUBORESHA URATIBU KATIKA SEKTA YA KILIMO

126. Mheshimiwa Spika, Wizara yangu inaratibu maendeleo ya Sekta ya Kilimo kwa kushirikiana na Wizara za Kisekta *(Agricultural Sector Lead Ministries - ASLMs)* ambazo ni Maendeleo ya Mifugo na Uvuvi; Viwanda na Biashara; na Ofisi ya Waziri Mkuu Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa (TAMISEMI). Uratibu huo unahusisha pia utekelezaji wa ASDP ambayo inagharamiwa kupitia michango ya Washirika wa Maendeleo kwenye Kapu la Pamoja (*ASDP Basket Fund – ASDP BF*). Pamoja na ASDP ipo miradi inayotekelezwa nje ya mfumo wa kapu. Wizara kwa kushirikiana na Wizara za Kisekta na wadau inaandaa mfumo wa kuboresha uratibu katika sekta utakaotumika katika utekelezaji wa ASDP II ambayo mfumo wake wa uratibu utakuwa mpana zaidi kuweza kuratibu miradi mingi zaidi pamoja na wafadhili wake katika Sekta ya Kilimo ikiwemo hata miradi ambayo haiendeshwi kwa fedha za umma. Katika mwaka 2014/2015 Wizara kwa kushirikiana na Wizara za Sekta ya Kilimo pamoja na Wabia wa Maendeleo itakamilisha maandalizi ya awamu ya pili ya ASDP ili Programu hiyo ianze kutekelezwa katika mwaka 2015/2016.

KUBORESHA UWEZO WA WIZARA KUTOA HUDUMA

Mafunzo katika Vyuo vya Kilimo

127. Mheshimiwa Spika, Wizara imedahili wanafunzi 2,485 (astashahada 1,858 na stashahada 627) katika mwaka wa 2013/2014. Kozi wanazosoma ni astashahada na stashahada ya kilimo mseto, stashahada ya umwagiliaji, uzalishaji chakula na lishe, matumizi ya zana katika kilimo, uzalishaji wa mazao, mboga, maua na matunda. Aidha, wanafunzi 784 (astashahada 500, stashahada 284) wanaendelea na mafunzo ya mwaka wa pili na watahitimu mwezi Juni 2014. Katika mwaka 2014/2015 Wizara itafundisha vijana 2,500 wa ngazi ya astashahada na stashahada kwa ajili ya kuongeza maafisa ugani.

Kilimo Mtandao

128. Mheshimiwa Spika, matumizi ya Teknolojia za Habari na Mawasiliano (TEHAMA) yameenea hadi vijijini kupitia simu za viganjani. Teknolojia hizi zinawezesha kutumika katika ukusanyaji, uchambuzi na usambazaji wa habari na taarifa mbalimbali za mnyororo wa thamni kwa wadau, zikiwemo zinazohusu mbinu za uzalishaji, usindikaji na upatikanaji wa masoko kwa urahisi na haraka. Tayari yapo makampuni binafsi ambayo kwa kupitia makampuni ya simu (TiGO, Vodacom na Zantel) yameweka mifumo ya kusambaza taarifa za masoko ya mazao kwa wadau kwa kulipia fedha kidogo. Serikali inatambua na kuthamini mchango wao. Wizara pia inaendelea kutekeleza Mpango Mkakati wa matumizi ya TEHAMA katika kilimo, ambapo katika mwaka wa 2014/2015 imepanga kutekeleza yafuatayo:

i) Kuandaa mfumo (system) wa ukusanyaji, uchambuzi na usambazaji wa taarifa za kilimo katika skimu za umwagiliaji zilizomo katika Mpango wa Tekeleza kwa Matokeo Makubwa Sasa (BRN), ambao utawezesha ubadilishanaji wa taarifa za kilimo baina ya wadau kwa kutumia simu za kiganjani. Katika mfumo huo, ubadilishanaji wa taarifa mbalimbali kati ya wadau (wakulima, wataalamu, wafanyabishara) utawezeshwa kwa kutumia simu za viganjani.

ii) Kuandaa mfumo wa TEHAMA kuunganisha maghala yaliyoainishwa katika BRN (COWABAMA), ikiwa ni sehemu ya ujengaji wa mfumo mkubwa wa masoko ya kilimo kama ilivyoainishwa katika mkakati wa TEHAMA.

iii) Mifumo hii ni mwanzo wa uwekaji wa mfumo mkubwa wa TEHAMA *(Agricultural Information System)* unaohusu kuwezesha matumizi *(leveraging)* ya TEHAMA katika mlolongo wa thamani katika kilimo kama ulivyainishwa katika mkakati wa TEHAMA katika kilimo ili kuongeza tija.

iv) Kuandaa mfumo wa ardhi ya kilimo (Geographical Information System) katika maeneo ya Matokeo Makubwa Sasa – SAGCOT. Hii pia ni sehemu ya utekelezaji wa Mkakati wa TEHAMA.

v) Kuendelea kuboresha zaidi Tovuti ya Wizara kwa kuweka taarifa zaidi za kilimo.

Migogoro ya Wakulima na Wafugaji

129. Mheshimiwa Spika, katika miaka ya hivi karibuni kumekuwa na ongezeko la migogoro ya ardhi baina ya wakulima na wafugaji, pia wakulima na wawekezaji kutokana na ongezeko la idadi ya watu na kupanuka kwa mahitaji ya ardhi kwa ajili ya shughuli za kiuchumi na ukosefu wa malisho na miundombinu ya kunywesha mifugo. Mipango ya matumizi bora ya ardhi pamoja na ujenzi wa miradi ya umwagiliaji wa mazao na malisho ya mifugo inaweza kuwa suluhisho la kudumu la kuondoa migogoro kati ya wakulima na wafugaji. Kwa hiyo, kuanzia mwaka 2014/2015 Wizara itashirikiana na Wizara ya Maendeleo ya Mifugo na Uvuvi, TAMISEMI na wadau wengine katika kubuni, kupanga na kuanzisha miradi hiyo.

Kulinda Ardhi ya Kilimo

130. Mheshimiwa Spika, Tanzania ina eneo la hekta milioni 44 zinazofaa kwa kilimo. Kati ya hizo, hekta milioni 13.92 sawa na asilimia 31.6 ndizo zinazolimwa. Hali ya kutokuwepo sheria inayotambua na kulinda ardhi ya kilimo imechangia matumizi ya ardhi yasiyo endelevu na kwa matumizi yasiyo ya kilimo, hivyo kupungua kwa ardhi yenye rutuba inayofaa kwa kilimo. Wizara kwa kushirikiana na Wizara za Ardhi Nyumba na Maendeleo ya Makazi, Maendeleo ya Mifugo na Uvuvi na TAMISEMI inaandaa mapendekezo ya Sheria ya Kulinda Ardhi ya Kilimo.

Ujenzi wa Mabwawa ya Umwagiliaji na Udhibiti wa Mafuriko

131. Mheshimiwa Spika, kutokana na mabadiliko ya tabianchi, tumeshuhudia maeneo mengi ya nchi hususan mikoa ya Dar es Salaam, Pwani, Morogoro, Dodoma, Kigoma, Mbeya, Arusha na Mara, yakikumbwa na mafuriko ya mara kwa mara ambayo husababisha uharibifu wa miundombinu, ikiwemo reli, barabara, makazi, madaraja, mashamba na kugharimu maisha ya watu na mali zao. Athari nyingine za mafuriko ni pamoja na njaa, milipuko ya magonjwa, gharama za kuhamisha na kuwatunza waathirika. Mafuriko yanayosababisha athari zote hizo yanaletwa na mito ambayo ikijengewa mabwawa makubwa kwenye maeneo yanayofaa, maji yake yanaweza kudhibitiwa na hivyo kupunguza madhara hayo *(flood control)* wakati huo huo yakatumika katika kilimo cha umwagiliaji wa mazao na malisho ya mifugo na matumizi mengine. Aidha, miradi mikubwa kama hiyo inaweza kutoa fursa kubwa ya kutatua migogoro baina ya wakulima na wafugaji. Katika kukabiliana na hali hiyo, Wizara itashirikiana na Wizara za Maji, Mifugo na Uvuvi, Uchukuzi, Ujenzi na Ofisi ya Makamu wa Rais – Mazingira katika kubuni, kupanga mkakati wa pamoja wa kuanzisha miradi ya namna hiyo.

Vyombo vya Habari na Kuhamasisha Kilimo

132. Mheshimiwa Spika, Vyombo vya habari hususan vituo vya redio, televisheni na magazeti vimekuwa na mchango mkubwa katika kuhabarisha na kuwafikishia wananchi taarifa za maendeleo ya kilimo nchini. Mapinduzi ya Kilimo yatafikiwa ikiwa wananchi na wadau wa Sekta ya Kilimo watapata taarifa sahihi zinazohusu fursa mbalimbali zikiwemo kilimo biashara, uwekezaji, masoko na matumizi ya teknolojia za kisasa kama vile zana bora, pembejeo na matumizi salama ya viuatilifu. Aidha, vyombo vya habari vikitumiwa ipasavyo vina nafasi ya kuchangia ufikiwaji wa teknolojia sambamba na uboreshaji wa huduma za ugani. Wizara itaimarisha matumizi ya vyombo vya habari na kushirikiana na waandishi wa habari kama wadau muhimu katika kuhamasisha na kutoa elimu kuhusu sera, programu na huduma mbalimbali za kuendeleza kilimo nchini.

133. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2014/2015, Wizara imedhamiria kuhamasisha waandishi wa habari za kilimo ili waanzishe Jukwaa la Waandishi wa Habari za Kilimo *(Agricultural Journalists Forum)* ambao watajengewa uwezo na uelewa wa kutosha wa masuala ya kilimo ili waweze kuandika habari zitakazochochea maendeleo ya kilimo. Msukumo utakuwa kuongeza matumizi ya vyombo vya habari vya kijamii *(community media)* ambavyo vinapatikana na kusikika katika maeneo ya vijijini ambako hasa ndiko waliko wakulima na Watanzania walio wengi.

KUZINGATIA MASUALA MTAMBUKA KATIKA KILIMO

Mazingira

134. Mheshimiwa Spika, Katika kutekeleza Mpango Kazi wa Kimazingira wa Sekta ya Kilimo, Wizara kwa kushirikiana na Benki ya Dunia, *Department for International Development - DFID* na Chuo Kikuu cha Kilimo cha Sokoine (SUA) ipo katika hatua za mwisho za kukamilisha Mpango Kazi wa kuhimili na kukabiliana na Athari za Mabadiliko ya Tabianchi kwa Sekta ya Kilimo. Kazi hii itakamilika ifikapo tarehe 31 mwezi Mei, 2014. Aidha, katika kutekeleza mpango wa Matokeo Makubwa Sasa (BRN), Wizara imefanikiwa kutengeneza Mipango ya Usimamizi wa Mazingira na Jamii (ESMPs) 14 kwa kusudi la kupunguza uharibifu wa mazingira katika vijiji vinavyozunguka mashamba ya uwekezaji ya Mpanga-Ngalimila na Lukulilo. Pia Wizara imefanikiwa kutoa mafunzo kwa Maafisa 32 wa Halmashauri 9 zinazotekeleza mpango wa BRN juu ya matumizi bora ya kemikali za kilimo, uharibifu katika vyanzo vya maji, uharibifu wa miundombinu ya umwagiliaji unaosababishwa na uingizwaji wa mifugo katika miundombinu hiyo, na teknolojia ya umwagiliaji kwa njia ya matone. Wataalamu hao ni kutoka Halmashauri za Kyela na Mbarali (Mbeya), Kilosa, Morogoro, Kilombero na Mvomero (Morogoro) Mpanda na Mlele (Katavi), na Iringa (Iringa).

VVU na UKIMWI

135. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea na jitihada za kupambana na UKIMWI na maambukizi mapya ya VVU mahali pa kazi kwa kuhamasisha watumishi kupima afya zao kwa hiari na kuendelea kuwawezesha kupata dawa na vyakula vyenye virutubisho watumishi 18 wanaoishi na virusi vya UKIMWI.

Jinsia

136. Mheshimiwa Spika, Wizara kwa kushirikiana na ASARECA ilitoa mafunzo ya Jinsia kwa watumishi (watafiti, wagani na mwakilishi wa masuala ya Jinsia Wizarani) 37 kati yao wanawake walikuwa 20 na wanaume 17, ili kuhakikisha kuwa teknolojia za kilimo zinazalishwa na kusambazwa kwa wakulima kwa kuzingatia mahitaji yao kijinsia.

5.0 SHUKRANI

137. Mheshimiwa Spika, naomba nitumie nafasi hii kuzishukuru Nchi na Mashirika mbalimbali ya Kimataifa ambayo yamesaidia sana Wizara katika juhudi za kuendeleza kilimo. Kwanza napenda kuzishukuru nchi za Japan, Ireland, China, India, Israel, Indonesia, Korea ya Kusini, Marekani, Uingereza, Misri, Ubelgiji, Malaysia, Ujerumani, Finland, Norway, Brazil na Uholanzi. Nayashukuru pia Mashirika na Taasisi za Kimataifa zifuatazo: Benki ya Dunia, Benki ya Maendeleo ya Afrika, AU, IFAD, DFID, UNDP, FAO, JICA, EU, UNICEF, WFP, CIMMYT, ICRISAT, ASARECA, USAID, KOICA, ICRAF, IITA, IRRI, CFC, AVRDC, AGRA, WARDA, *Bill and Melinda Gates Foundation*, *Gatsby Trust*, *Rockfeller Foundation* na *Unilever*. Ushirikiano na misaada ya nchi na mashirika hayo bado tunauhitaji ili tuweze kuendeleza kilimo nchini.

138. Mheshimiwa Spika, napenda kutoa shukrani za pekee, kwa wakulima wa nchi hii kwa kazi kubwa wanayofanya katika uzalishaji wa mazao ya chakula na biashara. Napenda kumshukuru Naibu Waziri wa Kilimo Chakula na Ushirika Mheshimiwa Godfrey Weston Zambi, Mbunge wa Mbozi Mashariki; Katibu Mkuu Bibi Sophia Elias Kaduma; Naibu Katibu Mkuu Dkt. Yamungu Kayandabila, Naibu Katibu Mkuu Mhandisi Raphael Daluti; Wakurugenzi

wa Idara; Taasisi na Asasi zilizo chini ya Wizara; watumishi wote wa Wizara; na wadau mbalimbali wa Sekta ya Kilimo kwa juhudi, ushirikiano na ushauri uliowezesha kutekelezwa kwa majukumu ya Wizara kwa mwaka 2013/2014 kama nilivyofafanua katika hotuba hii. Ni matarajio yangu kwamba, Wizara itaendelea kupata ushirikiano wao katika mwaka 2014/2015. Mwisho natoa shukrani kwa Mpiga Chapa Mkuu wa Serikali kwa kufanikisha kuchapishwa kwa hotuba hii.

6.0 MAOMBI YA FEDHA KWA MWAKA 2014/2015

FUNGU 43

139. Mheshimiwa Spika, kwa kuzingatia maelezo niliyoyatoa, naomba sasa Bunge lako Tukufu liidhinishe Shilingi **318,738,678,000** kwa ajili ya matumizi ya Wizara ya Kilimo Chakula na Ushirika Fungu 43 kwa mwaka 2014/2015. Kati ya fedha hizo, Shilingi **271,658,408,000** ni kwa ajili ya matumizi ya kawaida na Shilingi **47,080,270,000** ni kwa ajili ya matumizi ya maendeleo. Kati ya fedha za Matumizi ya Kawaida, Shilingi **230,970,391,380** ni kwa ajili ya Matumizi Mengine (OC), Shilingi **26,946,047,800** ni kwa ajili ya Mishahara (PE) ya Wizara na Shilingi **13,741,968,820** ni Mishahara (PE) ya Bodi na Taasisi. Kati ya fedha za bajeti ya maendeleo, Shilingi **25,000,000,000** ni fedha za ndani na Shilingi **22,080,270,000** ni fedha za nje.

FUNGU 24

140. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2014/2015, Wizara yangu kupitia Fungu 24 inaomba Shilingi **6,855,413,000** kwa ajili ya shughuli za kuendeleza Ushirika nchini. Kati ya fedha hizo, Shilingi **4,500,000,000** ni kwa ajili ya Matumizi Mengine (OC) na Shilingi **779,566,000** ni kwa ajili ya mishahara (PE) ya Watumishi wa Tume na Shilingi **1,575,847,000** ni kwa ajili ya mishahara (PE) ya Taasisi.

FUNGU 05

141. Mheshimiwa Spika, Katika mwaka 2014/2015 Wizara yangu kupitia Fungu 05 inaomba Shilingi **29,408,021,000** kwa ajili ya kuendeleza kilimo cha umwagiliaji hapa nchini. Kati ya fedha hizo, Shilingi **475,000,000** ni kwa ajili ya Matumizi ya Mengine (OC) na Shilingi **28,933,021,000** ni kwa ajili ya Matumizi ya Maendeleo. Kati ya fedha za bajeti ya Maendeleo Shilingi **10,000,000,000** ni fedha za ndani na Shilingi **18,933,021,000** ni fedha za nje.

142. Mheshimiwa Spika, naomba kutoa hoja.